

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

Alapított 1805.

ig. Csáthy Károly

kir. gazdasági tanint.

könyvtáros, kiadó,

zeneművek, papir,

írószeres raktára és

könyvtárszete

BUDAPEST,

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

1876.

A MÁSODIK FÜZET TARTALMA:

Fraknói Vilmos: Pázmány Péter négy ismeretlen munkája	57—67
Szabó Károly: XV. és XVI. századbéli magyar nyomtatványok, melyeknek jelenleg egy példánya sem ismeretes	68—83
Rómer Flóris: Egy, Beatrix királynénak ajánlott ösnyomtatvány	84—90
A magyar irodalom 1876-ban	91—100
Hazai nem-magyar irodalom	100—102
Hazánkat érdeklő külföldi munkák	102—103
Hirlapirodalmunk 1876-ban	103—112
Vegyes közlemények	112—116

A M. NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

keresi megvásárlás végett a következő műveket:

- Apáthi Miklós:* Epistola consolatoria. Claudiopoli. 1716. in 8°.
- Arnbruster Sámuel:* Tizenkét elmélkedés a halálról és örökkévalóságról. Posony. 1. kiadás. 1671. 2. kiadás. 1703.
- Balla Imre:* Tréfás elméjü böles Diogenes Filosofusnak historiája, magyar versekbe foglaltatott az olvasókkedvéért. Kolosvár. 1782.
- Balla Imre:* Arithmographia biblica, azaz a bibliai számoknak leírása.
- Deutsche Fundgruben* zur Geschichte Siebenbürgens. 1840. 1860. 2 kötet.
- Farlatti:* Illyricum Sacrum. 7—8 kötet. Venetiis. 1819. Fol.
- Fővárosi Lapok.* 1865. évfolyam.
- Ipolyi:* Magyar Mythologia. Pest, 1854.
- Fászay Pál:* A magyar nemzet napjai a mohácsi vész után. Pest. 1846.
- Nova Posoniensia.* 1721—1722. (Egyes számok is szívesen megvásároltatnak.)
- Protestáns Egyházi és Iskolai Lap.* 1866., 1867., 1872. évfolyam. Ennek melléklete: *Protestáns Tudományos Szemle.* 1871. évfolyam.
- Szőnyi Nagy István:* Paradicsomi multság. 1690.
- Természet.* 1869. évfolyam.
- Vasárnapi Ujság.* 1867., 1869., 1873. évfolyamok.

PÁZMÁNY PÉTER

N É G Y I S M E R E T L E N M U N K Á J A .

Közli: **Fraknoi Vilmos.**

Pázmány Péter a legtermékenyebb magyar írókhoz tartozik. Harmincznégy munkát boesátott közre. Ezek közül huszonkettő magyar nyelven van írva.

Azonban habár e munkáknak hittudományi jelentőségök és szerzőjüknek neve, saját korukban kétségkívül nagy elterjedést biztosított, egy részök csak kevés számú példányokban maradt reánk, sőt négyet legujabb időkig egyetlen példányban sem ismertünk.

Midőn „Pázmány Péter és kora“ című monographiámon dolgoztam, természetsszerűen utasítva láttam magamat Pázmány irodalmi munkásságának lehetőleg teljes képét állítani elő. E czélból nem szoritkoztam a könyvtárak átvizsgálására, hanem a régi jezsuita könyvtárak catalogusaira is kiterjesztetem figyelmemet, különösen a nagyszombati egyetemére; mert joggal feltehettem, hogy az legteljesebben bírta alapítójának irodalmi termékeit. És csakugyan két oly munkájának címére akadtam, melyek Pázmány korábbi életírói és az irodalomtörténet művelői előtt ismeretlenek voltak.

Ezen címek így vannak bejegyezve:

„Az nagy Calvinus Janosnak Hiszek egy Istene. Tyrnaviae. 1609. 8-vo.“

„Alvinczi Péternek sok tétovázó keringésekkel és czégeres gyalázatokkal fölhalmozott feleletének rövid és keresztyén szelídséggel való megrostálása. 1609.“*)

Továbbá Pázmány ismert munkáiban hivatkozik 1614-ben megjelent, két polemikus iratára, melyeknek egyikét „Kalvinista Tükör“

*) A könyvjegyzék a budapesti egyetemi könyvtárban: L. Pázmány Péter és Kora. I. 86. l.

czímmel Lethenyi István álnév alatt, másikat „Tsepregi mesterség“ czímmel Szyl Miklós álnév alatt, bocsátott közre.*)

Nem kíméltem fáradságot, hogy e négy munkának egy-egy példányát felkutassam. Az én igyekezeteim ép úgy, mint Szabó Károly nyomozásai eredménytelenek maradtak.

Végre, miután közel egy évtized múlt el, néhány hét előtt Szabó Károly azon örvendetes tudósítással lepett meg, hogy a négy munkát, a melyből a fővárosi, érseki és kolostori könyvtárakban egyet sem találtunk, szerencsés volt a marmarosszigeti ref. lyceum könyvtárának egy colligátumában együtt felfedezni.

I.

Az érintett négy munka közül legnagyobb fontossággal az bír, melyet első helyen említettem. Annak érdekes története van.

Néhány év előtt, midőn lemondva a reményről, hogy „A nagy Calvinus János Hiszek egy Istene“ című munka még felfalálható, azon gondolatral foglalkoztam, hogy annak talán nem is Pázmány a szerzője, vagy a cím van hibásan feljegyezve: Körömöz város levéltárában tett kutatásaim közben nem csekély meglepetés várakozott reám. Az 1609-ik évi pozsonyi országgyűlésről küldött követi jelentések nem csak szólnak Pázmány e munkájáról, hanem egyúttal tudósítanak, hogy az megjelenésekor nagy feltűnést okozott, sőt az országgyűlésen zajos jelenetekre adott alkalmat.

Pázmány ez időben még a Jézus-társaság tagja volt, és mint missionárius Forgách primás udvarában tartózkodott. De három polemikus munkája és hittérítői sikerei által a katolikusok körében már köztiszteletet vívott ki, míg a protestánsok előtt félelmes ellenfél gyanánt volt ismeretes. Habár tehát „A nagy Calvinus János Hiszek egy Istene“ névtelenül jelent meg, senki sem volt kétségben a szerző kiléte iránt, és az a protestánsokra lesújtó hatást gyakorolt.

Úgy látszik a munka kevéssel az országgyűlés megnyitása előtt látott napvilágot, és Forgách tüntetőleg terjesztette a rendek között.

A protestánsok ekkor az alsó táblánál többségben voltak. A december 9-iki ülésen több szónok súlyos sérelemként panaszolta el, hogy „Pázmány Péter, egy istentelen jezsuita, ki a bíbornoknál tar-

*) L. Pázmány Péter és kora. I. 133. és 149. II.

tózkodik, a kálvinisták ellen káromló Credót szerkesztett.“ És szenvedélyes hangon követelték, hogy támadásáért bűnhődjék.

A jelen levő egyházi rendek közül némelyek megkísérlették Pázmányt kimenteni. Azonban a protestánsok zajosan félbeszakították, és kidobással fenyegették őket. Mire felkerekedvén, tömegesen a nádor lakására mentek, hol a főrendeket tanácskozva együtt találták. Szónokuk felhívta a nádort, gondoskodjék, hogy Pázmány az érdemlett büntetést ki ne kerülje.

A nádori tisztelet Thurzó György viselte. Bár maga is protestáns, és felekezetének buzgó híve, nem helyeselte hitsorsainak fellépését; jól tudván, hogy ezek részéről a katolikusok ellen nem kevésbé heves támadások intéztettek. Mindazáltal nem látta tanácsosnak egyenesen elutasítani őket. Rövid tanácskozás után, ekként válaszolt: „Mint hogy még nyilvános gonosztevőt sem szabad kihallgatás nélkül elítélni: a méltányosság kívánja, hogy Pázmány is megidéztessek. Harmadnapra az országgyűlés színe elé fogja idézni, és ha kihallgattatván, bűnösnek bizonyul, a megállapítandó büntetést végre fogja hajtani.“*)

A protestáns rendek megnyugtatta távoztak. Azonban, úgy látszik, Thurzó nem szándékozott ígérteit beváltani. Elérkezett december 11-ike, és Pázmány nem jelent meg a rendek előtt.

E napon a nádor lakásán elegyes gyűlés tartatott. A Bocskay felkelése idejében idegen kézre jutott jószágok visszaadásának kérdése volt napirendre tűzve. De némely felvidéki protestáns követ figyelmeztette a nádort, hogy ez ülésen kell Pázmánynak megjelennie, és a Credo miatt felelősségre vonatni; ezen ügyet kell tehát előbb elintézni.

---

*) „Darnach ist gedacht durch etliche Regnicolas, wie Petrus Passman ein gotloser Jesuit, so beim Cardinal sich aufhalt, ein gantz lesterlich Credo wider die Calvinischen gemacht. Darwider alle Ständt gewest. Und als etliche Pfaffen dis Teufelswerkk approbirt, hat man dieselben ausslassen wollen . . . Darnach sind die Underständt allsamtt, ausser den Babstischen, aufgestanden, aus dem Kloster des herrn Palatin losement gangen, alsda die Oberstendnt versambt waren, und daselbst über des Petri Pasman gottlesterlich Credo sich tzum höchsten beschwärt und umb gebüerliche Straf angehalt . . . Hierauff nach berattschlagung herr Palatinus zur antwort geben: dieweil niemand, weder ein malefiz person, eher nicht es sey den so wär auch gehört, khan verdambt werden, so erfordere die billichkeit, das ernennter Pasman auch erfordert werde. Soll also bis auff den dritten Tag erscheinen und angehört, und nachmals was erkant wird exequirt werden.“

A nádor erre kinyilatkoztatta, hogy Pázmányt a december 13-án tartandó ülésre fogja megidézni. *)

Thurzó most csakugyan felszólította Pázmányt, hogy magát az ország rendei előtt igazolja. Ez azonban azt válaszolta, hogy kész minden tetteért és szaváért felelpi; de a hit dolgában felmerült viták és tévelyek az egyházi törvényszék és nem világi bírák hatásköréhez tartoznak. **)

A nádor, úgy látszik lecsillapította a protestáns rendek ingerültségét, és rábírta őket, hogy a Pázmány megidézésére vonatkozó kívánságukról mondjanak le. Mert nincs nyoma, hogy a Credo ügye az országgyűlésen többé szönyegre került volna. ***)

A könyvnek, mely ily hatást gyakorolt azokra, a kik ellen irányozva volt, formájánál és tartalmánál fogva lesújtónak kellett lenni.

Teljes címe a következő:

„Az Nagi Calvinvs Janosnac hiszec egy Istene Az az: Az Calvinvs ertelme szerent valo igaz magiarazattia az Credonac: Mely, az Calvinus tulaidon könyveiből, hyuen es igazán egybe szedetttetet, az Calvinista Atiafiaknac lelki eppületekre, es vigasztalásokra. S. T. D. P. P. †)

Nyomtatott Nagyszombatba, M. D. C. IX. esztendeben“.

(Kis nyolczadrétű, számozatlan 152 levél, melyből közben 3 levél hiányzik.)

Az első lapon áll:

*) A körnöezi követek december 11-ik jelentésében olvassuk:

„Als die Landständ beim herrn Palatino zusamben khomen, hat ir Gnaden fürbracht, das . . . de modo restitutionis bonorum zu handeln sey, Auf dieses etliche Understände, fürnemblich von Oberhüngern vermeldet, dieweil heutigen Tags Petrus Passman hat erscheinen und wegen des Credo zur Reden gestellet werden, solches auch wegen der Religion publicum negotium sey, soll dasselb zuvor fürgenomen werden. Herr Palatinus zur antwort geben: dass Passman wie auch die Thirnawer auf khunftigen Freytag sollen fürgefodrt, und bald citiret werden.“

**) Pázmány Péternek a nádorhoz intézett dátum nélküli levele a Thurzó nemzetség árvaváraljai levéltárában.

***) A körnöezi követek december 15-iki jelentésükben szólnak a deez. 13-iki ülésről, Pázmányról hallgatnak.

†) = Sacrae Theologiae Doctor Petrus Pazmany.

„Az Nemeth Orszagh Apostolanac, Doctor Luther Martonnac, az Calvinistaerul valo ityleti“.*) Ezen idézet kétségtelenül mutatja, hogy a munka a Kálvin felekezete ellen van irányozva.

Ellenben az ajánló levél, mely a második lapon így kezdődik:

„Az Calvinus vallasa követő Euangelicus Atiafiaknak, Istentűzent Lelket, es Kegielmet kivanoc“, — oly hangon és irányban van tartva, mint ha az Kálvinnak híve írta volna.

„Mivelhogi az el reytet kynesnek, es az titkon tartot böleseghnek, nincs semmi haszna, melto, es illendő dolognak itylem, hogy az Nagy Calvinus János irasiban foglalt melyseghes setetséggel megh körnikeztetet tudomaniokat, miniaian olvassac, es vgian kezekbenis hordozzac . . . Annakokaert, hyuen es igazán, az Nagy Caluinusnac tulaidon köniuieiből, egybe szedém az ő értelmet es magariazattat az Apostoli vallasnak sommaiarul, az credorul . . . hogy ebből okoskodhassanac az Calvinista Atiafiac, es megh gondolhassac nagy lelki niughodalmokra, es üdvösseges vigasztalásokra, minemü lelektül vezeretetet az Caluinista tudomannac első hadnaggia, ki ily mélien begazolhatot az Isteni tudomannac megh labolásaban, es enni soc vy értelmekek kouacsolhatot az egiügiü igassághnac nyluan ualo bötüieiből. Engeggie az mennec földnek teremptöie hogy nem csak nektec Caluinista Tanito atiamfiai (kiknec vigasztalására irtam legh főképpen ez köniuiecskét) hanem mind azoknak is, kie Calvinus vtan indultac az Euangeliom értelmében, igaz vilagoságbossaghtokra, es lelki niughodalmatokra legien az en kicsin faratsághom Amen. Amen.“

Könnyen el lehet képzelni, hogy az ajánló levélen átvonuló gúny mélyebben sértett, mint bármily durva kifakadás.

Azután áttér az apostoli hitvallás mindegyik ágazatára. Elemezi, mily tanok foglaltatnak azokban, és kimutatja, hogy azokkal homlok-egyenest ellenkező tanokat tartalmaznak.

Eljárásának megismertetésére elég egy példa.

Az első ágazatnál „Hiszek egy Istenben“, — Pázmány állítja, hogy Kálvin nem hisz Istenben, hanem csak ördögben. Idézi Kálvinnak a Libertinusok ellen írt munkájából azt a helyet, a hol írja,

---

*) „Az Sacramentariusoc, csak egy agazattiat sem hyszik igazán az kerez-tieni tudomannac: Es ha külömbet mondanánac sem kell hynni, mert hazudnac. Söt vgian az pokolbeli ördögh az, a kit ök Istenelnee“.

hogy azok Istent ördöggé változtatják, mert tanítják, hogy ő szerzője a rosznak. Azután nagyszámú helyeket hoz fel Kálvin munkáiból, a melyekkel bebizonyítani igyekszik, hogy ő is Istent minden bűn és gonoszság szerzőjének hirdeti. Végül fejtegetését azzal zárja be, hogy Kálvin tanai értelmében az apostoli hitvallás első ágazatjának így kellene hangzani: „Hiszec az pokolbeli ördögben, minden ocsmáni vetkeknek alkotóiaban, kegyetlen mostoha atiaban, erőtlen nem Istenben“.

Ily módon tárgyalja mind a tizenkét ágazatot.

Ennek befejeztével és ezzel összefüggésben még két fejezet egészíti ki a munkát.

Az elsőnek czíme: „Az Romai Ecclesia semmi reszebe fel nem bontia az Credot.“ Egy hollandi reformatus theologusnak, Gomarus Ferencz munkája ellen van irányozva, ki a katolikusokat épen azzal vádolta, a mivel Pázmány a kálvinistákat, hogy t. i. tanításuk az apostoli hitvallás ágazataival összeütközésbe jő. Míg a megelőző fejtegetésekben Pázmány mérsékelni igyekezett magát és az objectiv polemia határai között maradt; Gomarus irányában nem korlátozza magát többé. „Minap — így kezdi — egy patvarkodo Calvinista irására akadéc, ki mégh az bika alattis boriut keres, es azt akaria, hogy vert vigen veretlent, az az, oc leven bünösöc, az mi artathlansaghunkat akaria az maghok büziben es büneben keverni . . . De ha lobör nem volna, meltan megh kellene pyrulni orcaianac, mikor ezt kakogia . . .“

A második fejezet czíme:

„Ez irasnac befejezese, meliben megh bizonyttatic hogy Caluinus nem Evangelicus, hanem nyluan valo eretnec volt.“ Ennek végsorai így hangzanak: „Nyssa megh az Aia mindenható Vr Ísten az ő szent fianac érdeme által, es az szeplötelen szüz Marianac esedezése által az Calvinus után indult Atiafiaknac szemeket, es az ő szent lelkével megh vilaghositvan szemüket, ismertesse megh vélec az igassághot. Amen.“

Végül áll „Az Calvinus magyiarazattia szerént mint kellien mondani az Credot“. És „Az nagy Calvinus követő tanytoknac igaz Definitioia, es tulaidon festékkal való kijegizése“, azaz néhány idézet Kálvin munkáiból.

És legvégül három lapot foglal el a sajtóhibák jegyzéke, melyeknek nagy számát azzal igazolja, hogy „magam jelen nem lehettem az Nyomtato mellett“.

Nevezetes, hogy e munkára nem jelent meg czáfoló irat. És úgy Pázmánynak mint a protestáns írónak későbbi polemikus munkái hallgatnak a Credóról.

II.

Pázmány ugyancsak 1609-ben Alvinczi Péter kassai prédikátorral, ki a Bocskay István felkelése óta felekezetének vezérférfiaihoz tartozott, hosszabb polemiaát indított meg.

Hozzá intézi „Egy keresztény Prédikatornak a kassai tanítóhoz iratott öt szép levél“ című munkáját, melyben a protestánsok általa a kath. egyház ellen hangoztatott főbb vádakat czáfolja. *) A címlapon nem állott neve, csak a kezdőbetűket tette ki: „S. T. D. P. P.“ (Sacrae Theologiae Doctor Petrus Pazmany.)

Alvinczi rögtön válaszolt.

„Egy tetetes neve vesztett Pápista embertől, S. T. D. P. P.-től küldetett szines öt Levelekre rend szerint való Feleleti Alvinczi Pétertől a kassai M. Ekklesia Lelki Pásztorától.“ Ennek is összes példányai elvesztek, vagy legalább ismeretlenül lappangnak.**) Meg volt a nagy-enyedi református collegium könyvtárában, de sok más magyar irodalmi kincsel 1848-ban a lázadó oláhok pusztítása közben elveszett.***)

Pázmány örömmel ragadta meg az alkalmat a polémia tovább fejlesztésére. És most nyílt sisakkal, saját neve alatt lépett fel. Még ugyanazon évben megjelent tőle:

„Alvinczi Peternek sok tetovaazo kerenghesekkel es czegheres gyalazatokkal fel halmozot feleletinek röuy és keresztényi szelidseggel való megrostalása. Irattatot Pazmany Peterteol az Jesvitak rendin való legh kisseb Tanítótul. Nyomtattatot M. DC. IX. eszten-döben.“ A nyomtatás helye nincs kitéve, de betűi a pozsonyi nyomdára utalnak. Kis nyolezadrétű számozott 128 lap.

Egyetlen ismert példánya a marmarosszigeti colligátumban.

A könyv tizenhat „rész“-re van osztva.

*) E munka első kidásából egy példány sem ismeretes. Később a „Kalauz“ mellett, és önállóan is többször (1623, 1741) napvilágot látott.

***) Említi Bod Athenás. 7. l. és Sándor István Magyar Könyvesház. 67. l.

****) Szabó Károly jegyzeteiből. Pázmány válasziratából egészen össze lehetne állítani Alvinczi munkájának vázlatát.

Az elsőben kifejti: „Mi okból irtam az Eot levelet nyuán ki fejezet neuh nélkül.“ Többi között a következő okot hozza fel. „Tudom, hogy az ti sok gyalázatos ragalmazásokkal, annyéra el idegenítettetek az ti vtannatok lazzat együgyü népet az Iesuitáktúl, sőt az egész Egyházi rendtúl, hogy az Iesuiták mű helyéből költ irasoktúl, sokan, vgy iszonyodnak, mintha mindgyárt reáiók ragadna az Papistaságh, ha csak kezekben veunekis“. (4. l.)

Nem kellett volna őt ezért „neve vesztettnek“ czímeznie, mert hisz szent Pál a zsidókhöz intézett levelében sem nevezi meg magát, és Kálvin több munkát névtelenül bocsátott közre, sat.

A második rész (8—10 l.) okát adja „Miért ighazytottam az eot levelet Alvinczi Peterhez“.

Ő adott okot az öt levél megírására. „Te vagy, az ki gyakran azzal gyaláztal minket, sok iambor hallattára, hogy baluanyozok az Papistak, hogy hiti szeghők, hogy az Iesuiták Sicariusok, mordaly gyilkosok. Te vagy az ki töb ez féle meltatlan, és hamis szidalmazással raghalmaztad az mi artatlansaghunkat, és azt vitattad, hogy az Papistaknak ne hidgyenek.“ És alább: „Nem vagy mégh Liber Baro jó Alvincj Uram, hogy szabad légyen néked mindent ki okád-nod mi reánk, nekünk pedig tilalmas legyen, hogy az te undok kerödesidet csak törölyükis homlokuunkrol.“

A harmadik rész (10—14. l.) czíme: „Mi az oka hogy most nem örömet felelek Aluincinek.“ „Látom asztis — úgy mond — hogy az Te, paykos trefakkal, és ló faránal kohlot paraszt szidalmazásokkal fel tetéztetet könyvedben, egyéb nincsen . . . egynihany ió modgiával eytet Magyarizmusnál, Aesopus beszédinél, koresomárul költ kaytor trefaknal, istallohoz illendő posthat szitkozodasoknal . . .“ Továbbá Alvinczi az öt levélből csak kettőre felelt. Pázmány tehát azt hiszi hogy „talám az töb kakumbakkomot is“ be kellene várnia. Végre attól kell tartania, hogy ha válasza Alvinczinek nem esnék kedve szerint „az Vármegyéket vagy temaghad elfutnád, vagy predikator társaid által . . . felinditanad ellenem, . . . és az pennak helyet kardot köttetnél ellenem“. De meggondolta, hogy „ha el érkezik az töb társaidnak sok vigyazással ki sorúlt aalma Debreczemből, azt is Isten segítséghevel megh razoghassuk“. Életét pedig készséggel teszi koczára vallásáért.

A negyedik rész (14—21. l.): „Az Alvinczi szitkait miért bocsatom csak fülem mellől.“ Idéz Alvinczi munkájából egyes kifa-

kadásait a szentek, a kath. egyház, a barátok és apáczák, végre saját maga ellen. Elmondja, hogy Alvinczi szerint „Ördögih irigység-gel, és ördögthül tanult mesterségghel rakva vagyok. Mint az vak eb az árkot, Mint az Gal ebe az meduet ugy kerülöm az igazsaghot“. Alvinczi azt mondja neki: „Az hazasságh szentséggh, de nem olyan latornak való mint tü.“ Végre „Deli palástú Pilatusnak, Süldisznohoz, Maiomhoz, Szamarhoz, Rokához hasonlonak“ mondja. Mindezekön könnyen átsiklik Pázmány. De megállapodik, midőn családi nevéből, anagrammok utján, gúnyt üz. Ő is viszonzhatná ezt, meg is teszi. „De ez féle iatékok — úgy mond — én hozzám nem illenek. Nincs is tehetségghben hogy az én nevemet el valtoztasd, mert noha ez világi böcsülletre es genealogiara nem szagगतok, es inkább akarok az en Istenem hazaba kicsin es elvetet, hogy sem azon kiül böcsülletes lenny, de aznak künnnyen veghére mehez, hogy az én eleim, ez előt három száz esztendőuelis böcsülletes, feo emberek voltak ez országghban“.

Az ötödik rész (21—35 l.): „Az elseo Levélnek Titulussán, és Kezdetin való akadozási Alvinczinek.“

Alvinczi Pázmányt patvarkodónak nevezte, megtámadta azért, hogy keresztyén prédikátornak írja magát a levelek élén, hogy Kálvin némely mondását elhagyja. Pázmány védi magát.

A hatodik rész (36—45 l.): „Eot bizonyságghimra izetlen feleletit Alvinczinek.“ Végre itt veszi kezdetét az érdemleges vitatkozás. Pázmány öt érvet hozott fel annak bebizonyítására, hogy a katholikusok nem bálványozók. Alvinczi az érveket megtámadta. Pázmány védi azokat. Az e tárgyra vonatkozó polemiát folytatja a hetedik és nyolczadik részben (45—64 l.), melyek „Az képek tiszteletirül“, és „Az szentek tiszteletirül“ szólnak.

A kilencedik és tizedik részben (64—85 l.) átmegy a helvétiai és ágostai hitvallások körül felmerült vitáspontok fejtegetésére.

A tizenegyedik fejezet (85—93 l.) a katholikusokat azon vád ellen védi, hogy a katholikusok „az hittel kötöt fogadásnak fel bontasara szabadsaghot adnak.“ A tizenkettedik és tizenharmadik fejezet (93—118 l.) a protestánsok által felhozott egyes eseteket tárgyalja; névszerint Hussnak kivégeztetését, és a szegedi békekötésnek felbontását.

Az utóbbi sokat vitatott kérdés volt a magyar polemikus iratokban. Pázmány az öt levél másodikában kimutatta, hogy ha Eugén

pápa magatartása ez ügyben helytelen lett volna is, ebből még nem következnék, hogy a pápák a hitszegést helyeslik. „Miképpen ha megh reszegednék vagy egyéb bünt cselekednek az Papa, ezzel nem definiálná hogy szabad embernek büni nélkül megh reszegedny.“ Továbbá kifejtette, hogy miután a magyarok a pápával, a görög császárral és Velenczével előbb szerződést kötöttek a török elleni hadjárat tárgyában, és ennek ellenére, engedve a szerb deszpóta rábeszélésének, hozták létre a török békét; a magyarok akkor vétkeztek, a mikor az első kötést felbontották, és nem akkor, mikor az első kötés ellenére létrehozott török békét, Julián bíbornok felszólítása következtében, felbontották.

Alvinczi ez ellen felhozta, hogy a magyaroknak joguk volt a pápa, a görög császár és a velencei köztársaság megkérdezése nélkül békét kötni a törökkel, mert „azoknak semmi közök nem volt Magyarországhoz“. Erre Pázmány azt feleli, hogy igenis nem volt közük mielőtt a magyar királlyal szerződésre léptek, de miután a szerződés létrejött, Ulászló attól el nem állhatott. „Az ki megh akar házasodny, nincs addigh közü az leányhoz, mígh fogadást nem tésznek egymásnak az el jegyzéskor, de az fogadás után annyból közü vagyon, hogy igaz és bizonyos nagy ok nélkül megh nem masolhattya kötését. Ugyan ezent lattyuk az országok és áros emberek végezésében.“

Másodszor felhossa Alvinczi, hogy habár a keresztény hatalmakkal való egyesség megelőzte a török békét, de „ez nagyob volt mert esküéssel ment véghez, és az két gonosz közt kissebbet kel választany; tehát iob volt az pusztá conspirationak füstbe menny, hogy sem az esküvest megh szeghny“.

Pázmány Bonfiniusból bebizonyítja, hogy a keresztény hatalmak irányában is esküvel volt a király lekötve. De ha meg sem esküdt volna, maga az egyszerű fogadás és szerződés szintén elégséges kötelező erővel bírt, és attól nem volt szabad elállani. „Szinte mintha valaki, vagy ön kinnyén, vagy kenszerítettvén meg esküdnék az Coronas kiraly ellen valo pártolásra, sem azra nem tartozik hogy ezt az Istentelen esküvest meg állya, sem magát azzal nem mentheti, hogy eő az kiralynak megh nem esküt.“

Alvinczi harmadik érve az volt, hogy a török békét meg kellett volna tartani „mert utolsób volt a Török frigy, az utolsó végezés pedig fel bontya az elsőbket“. Ezt könnyű volt Pázmánynak megdönteni. A felállított elvből ugyanis következnék, úgy mond, „hogy ha

ki az első feleségét megh únván máshoz kötné utóiban magát, ezzel az másodikkal kellene élny; az országokbais, mindenkor csak is keduekbőlis vyiob feiedelmet választhatnánk“. Azután megmagyarázza Alvinczinek, hogy a „priora tolluntur per posteriora“ csak az emberek szabad akarattjától függő szokásokról és rendelkezésekről áll, nem pedig a szerződésekről.

Alvinczi a várnai csatavesztést mint az esküszegés következményét tüntette fel. „Aligh rántá ki — úgy mond — Amurates az frigy levelet kebeléből, aligh kére Christust, hogy boszúját állya, mindgyárt megh fordúla az keresztyének dólgha“.

Pázmány így válaszol: „Itt is csak tapogacz, io Aluinczi Uram, mint az setétben iaro ember, mert Egy az, hogy az mint én mon-dottam vala, es te sem taghadod az Istennek, mégh titok tanácsa nem vóltál, és okát nem tudod az eo szentséghez rendelésének: Más az hogy az emberi okosságh szerént szólúan az dologhoz, két okát adhattyuk Bonfiniusból ennek az veszedelemnek.“ Idézi a mit e történetirő a magyar sereg csekély számáról, és a Hunyady által megállapított csatatervtől való eltérésről mond.

A tizenegyedik részben (119—122 l.) Pázmány fentartja az öt levélben felhozott állítását, hogy „Luther nagy útát irtot az hit szegésre“.

Végre a tizenötödik rész (123—128 l.) az 145-ik zsoltár egy versének magyarázatáról szól, és némely gyalázó versekről, melyeket Alvinczi Pázmány ellen alkalmazott. Az utóbbiakról mondja:

„Mielhogy csak esztelen szidalmak mind azok, nem vesztegetek papirossat az reaiok való feleletre; ugyanis ha ki szitkozodny akar, csak az Titulussát, és egy, vagy két szót el változtasson, mind te reád forgathattya azon verseket.“

Egy példát hoz fel.

A könyvet fohász zárja be, melylyel Istent kéri „hogy az igazsagnak ismeretire vezérellye, és az hitben s keresztyény szeretetben való egységére iutassa mind ez világot“.

(A közlemény befejező része a következő füzetben.)

XV. ÉS XVI. SZÁZADBELI

MAGYAR NYOMTATVÁNYOK,

MELYEKNEK JELENLEG EGY PÉLDÁNYA SEM ISMERETES.

Közli: Szabó Károly.

I. 1484.

(Imádság és ének sz. István király jobb kezének megtalálásáról).

Legelsőben említi ezen legrégebb magyar nyelvű nyomtatványt Bartalis Antal jegenei plebanus Notitia Parochiae Iegenyensis. Claudiopoli. 1794. 122. 123. l, e szavakkal: „Possidemus Orationem et Cantilenam de Inventione dextrae s. Regis Stephani idiomate Vngarico Noribergae Anno MCCCCLXXXIV. editam. Oratio ea est, quae Latine hac die dicitur. Cantilena sic incipit:

O deucheoseeges zenth iob keez,
mel'et magiar obaitua neez,
draagha genche neepeunknec,
nag' eoreome zineunknec etc.“

Erre a nürnbergi első kiadásra hivatkoznak ezen imádság és ének ujabbkori kiadásai, melyekben azonban a megjelenés éve bizonyosan nyomtatási hibából 1448-ra van téve 1484 helyett, mint például az 1771-iki bécsi és 1797-iki budai kiadások (amaz kis 8-rétben 14 l., emez 8-r. 4 levél), melyekben a sz. István jobbjának megtalálásáról szóló tudósítás után az imádság ily czimmel olvasható: „Sz. István király dicsőséges jobb kezének megtalálásáról való, régi és még 1448-ik esztend. Norimbergában nyomtatott Imádság“, mely után következik a Bartalis által idézett, de már az 1771-iki kiadásban megtoldott és sok részében megújított ének. — Hogy ezen, Bartalis által sajátjául említett legrégebb magyar nyomtatvány valósággal létezett, a legnyomósabb okokkal bebizonyította irodalomtörténetünk halhatatlan érdemű bűvára Toldy Ferencz „A legrégebb magyar nyomtatvány“ czimű értekezésében Uj Ma-

gyar Múzeum 1857. I. köt. 501—509. II. — Miután azonban a Bartalis birtokában volt példányt, mely kétségtelenül csak néhány levélből állott, többek fáradozása után sem sikerült mai napig fölfedezni: ezen nyomtatványt azok közé kell sorolnunk, melyeknek ma tudunkra egy példánya sem létezik.

II. 1536.

Gálszécsi István. Énekes könyv. Cracco. 1536. 8-r. Ajánlva Prini Péternek.

Igy van említve ez a könyv, melynek ma egyetlen példánya sem ismeretes, a Debreczenben 1602-ben 4-r. megjelent Énekes könyv előszavában, a régibb nyomtatott énekes könyveknek Szilvás-Ujfalvi Imre által készített lajstromában.

III. 1538.

Gálszécsi István. A Keresztyéni Tudományról való rövid könyvecske. Krakkó. 1538. 8-r.

Igy adja e könyv címét Bod Péter, Magyar Athénás 89. l., ki e könyvet a gr. Bethlen Kata könyvei közt látta s tartalmát rövid kivonatban ismerteti is. Ezen egyetlen példány gr. Bethlen Kata könyveivel az enyedi ref. coll. könyvtárába került, s ott pusztult el 1849-ben. — Emlékezik e könyvről Batizi András Keresztyéni tudományról való könyvecske. Krakkó, 1550. 8-r., az előbeszéd második lapján, említvén, hogy előtte is irtak „illyeten kesdet kőniueczket eggyk az en tisztelendő mesterim, az Galszeczi Istuā mester, ki Immaran istenben nyugszik: masik az tyzteletes Deuay Mathias, Christusnak igaz predicatora. Irtanak ezeknek küüüle többen is.“

IV. 1538.

Farkas András. Cronica de introductione Scyttarum in Vngariam et Judeorum de Aegypto. H. és é. nélkül. (Krakkó, 1538.) 8-r. 8 levél.

Ezen 59 hatsoros versszakból álló költemény utolsó versszaka:

Farkas András szerzé ezeket énekbe
Keserőlvén a nyomorult országon:
Igen szánja vala, hogy az hitetlenek

Istennek hiveit széllel öldözik vala.
 Kis Karácson után immár irnak vala,
 Az ezer ötszázban harmincznyolcz eszten-
 dőben. Ámen.

Ez a legrégebb magyar ének, mely hangjegyekkel együtt jelent meg. Legelsőben említi Bod Péter, Magyar Athénás 81. l., ki megjegyzi, hogy Farkas András e munkája Gálszécsi Istvánnak a Keresztyéni tudományról, Krakkóban 1538. 8-r. nyomtatott könyvecskejéhez ragasztva (és így nem önállóan, nem is külön címlappal) jelent meg. Bod e könyvecskét a gr. Bethlen Kata könyvtárában látta, melynek általa, mint gr. Bethlen Kata udvari papja által, készített címtára megvan a székely-udvarhelyi ref. collegium könyvtárában. Gr. Bethlen Kata összes könyvtárát a n. enyedi ref. collegiumnak adományozta, s így jutott Gálszécsi s azzal együtt Farkas András e munkájának egyetlen példánya az enyedi coll. könyvtárába, hol az 1849-iki dúlás alkalmával elpusztult. — Kétségtelen, hogy ezen enyedi egyetlen példányból vétette Cornides Dániel Farkas András e Cronicájának másolatát, mely megvan a m. tud. Akadémia kéziratтарыban, Cornides kéziratának Q. jegyű kötetében 55—59 levélen, a cím alá tett e jegyzettel: Est typis impressum in forma, quam vocant, octava, sine mentione anni. Absolvitur 8 plagulis, sive philyra una. — Farkas András ez éneke újra megjelent a Hoffgref-féle énekgyűjteményben (Kolozsvár 1552—1558 között) és Bornemisza Péter énekes könyvében (Detrekő 1582). — Szövegét kiadta Toldy Ferencz, A magyar nyelv és irod. kézikönyve. Pest. 1855. I köt. 3—10 hasáb. Dallamát megfejtette s újra kiadta Mátray Gábor, Történeti, bibliai és gunyoros magyar énekek dallamai a XVI. századból. Pest. 1859. 4-r. 3—8. ll.

V. 1538.

Székely István. Keresztyénségnek fundamentomáról való tanúság. Nyomt. Krakkóban 1538.

Igy adja a címet Bod Péter, Magyar Athénás 258. l. s utána Sándor István, Magyar könyvesház 1. l. és Toldy, A magyar irod tört. III. 101. l. — Bod szerint, ki e „kis könyvecskét“ a gr. Bethlen Kata könyvtárában látta és ol-

vasta, Székely István, mint szikszai iskolamester adta ki, s a szikszai gyermekeknek ajánlotta. — A Bod által ismert egyetlen példány Enyeden 1849-ben pusztult el. — Ezen első kiadás egész másolata megvolt Lugossy József debreczeni tanárnál: de 1849-ben szállásának az orosz katonaság által történt földulatása alkalmával más becses ritkaságaival együtt ez is elveszett.

VI. 1538.

Székely István. Istenes Énekek. Krakkó. 1538. 8-r.

Igy adja a címet bizonyosan nem saját látása, hanem Bod Péter után Sándor István, Magyar könyvesház 1. l. — Bod Péter, Magyar Athénás 258. l. ezt írja e könyvről: „Magyarra fordította (Székely István) az Ekklesiának régi Deák Hymnus nevezettel való Énekeit; Nyomt. Krakkóban 1538-ik eszt. Vagyon ajánlva Prini Péter nagy úrnak.“ — A gr. Bethlen Kata könyvtárában volt egyetlen példány Enyeden 1849-ben pusztult el.

VII. 1544

Székely István. Keresztyenség fundamentomáról való rövid Tanúság. Nyomt. Krakkóban 1544. 8-r. (2-ik kiadás).

Igy adja a címet Bod Péter, Magyar Athénás, 258. l. s utána Sándor István, Magyar könyvesház 1. l. — és Toldy, Magyar irod. tört. III. 101. l. — Bod szerint, ki e könyvet gr. Bethlen Kata könyvtárában látta, Székely István ezt a kiadást Liszkán laktában ajánlotta Régi Kelemen vitézlő úri embernek, hogy fíját e szerint taníttassa; elől az ABC-t is leírta, hogy a gyermekeket a szerint tanítsák olvasni — A Bod által ismertett egyetlen példány Enyeden 1849-ben veszett el. — Ezen 2-ik kiadás ajánló levelének 1849 előtt vett, nem nyelvemléki, de okmányi hűségű másolata megvan Lugossy József debreczeni tanárnál.

VIII. 1546.

Székely István. A keresztyenség fundamentomáról való Tanúság. Krakkó, 1546. 8-r. (3-ik kiadás.)

Székely István e munkája az előbbi kiadások sokkal bővebb és tudományosabb átdolgozása lehetett; miután Bod Péter, Magyar Athénás 285. l. így ismerteti: „Adott ki harmadszor is a Hit fundamentomáról egy könyvet bővön, a melly már szép

tudós munka. Nyomt. 1546. 8-r.“ — A Bod által ismert egyetlen példány N.-Enyeden 1849-ben pusztult el.

IX. 1558.

Bornemisza Péter. Tragoedia Magiar nelvonn, az Sophocles Electrajabol nagioib rezre forditatot, ez az Kerezteneknek erkeoeczöknek iobitasokra peldaul szepen iateknak mogia szerint rendeltetet Pesti Bornemizza Peter deak által. M. D. LVIII.

Ily cízzel nyomtatott könyvet látott Bécsben 1778. július 17-ikén Kapronczai Ádám, Benkő Józsefhez intézett levele szerint, mely megvolt a n.-enyedi coll. könyvtárában, Epistolarium Josephi Benkő Ms. I. Nro. 182., mint ezt gr. Kemény Józsefnek Sándor István M. könyvesháza 2-ik lapjához irt jegyzete bizonyítja. — E tudósítás írója Kapronczai Ádám magyar nemes Mária Terézia különös kegyéből Bécsben az illyr-udvari typographiában nagy előmenetellel tanulta a nyomdászatot, metszést és betűöntést Kurtzboek József nyomdász és könyvárús mellett, s ő birta rá e nyomdászt, hogy Benkő Transsilvániáját adja ki. Lásd: Benkő Transsilv. Pars Generalis. Viennae. 1778. II. 329. l.; később Maros-Vásárhelyt nyomdát állított s ott halt el. — Miután Benkő Epistolariuma Enyeden elpusztult, arról, hogy Kapronczai e most egy példányban sem ismert könyvet Bécsben kinél látta, bővebb tudósítást most már nem nyerhetünk.

Hogy Pesti Bornemisza Péter deák egy személy a későbbi superintendens Bornemisza Péterrel, ki magát „pesti fi“-nak, latinul „Petrus Abstemius Pannonius de Pest“-nek írta, kétségtelen, s igen hihető, hogy az 1576 körül már superintendens Bornemisza e könyvet 1558-ban Bécsben tanultában ugyanott nyomatta.

Sándor István, Magyar könyvesház 13. l. kétségtelenül e könyvecskét írja le e cím alatt: „Clitemnestra Tragediája. Irta Sophocles. Ford. Bornemisza Péter.“ Minthogy ő e könyvet a XVI. században megjelent azon könyvek közé sorolja, melyek megjelenési évéről nem volt tudomása: azt kell hinnünk, hogy ő e könyvről nem Kapronczai vagy Benkő által nyert tudomást, mert ez esetben az évet tudta s a címet is aligha így adta volna. Közleményéből azt gyanítom, hogy ő e könyvről valamely címlaptalan esonka példányból vett tudomást.

Bessenyei György 1779-ben megjelent Holmi-jában e tragoe-diából közzétett egy jelenetet, bizonyosan a Kapronczai által említett bécsi példányból.

X. 1560.

Huszár Gál. Isteni dicsiretek és Psalmusok. 1560. 8-r. Ajánló levele Melius Péterhez.

Igy van említve e könyv a Debreczenben 1602-ben nyomtatott énekeskönyv előbeszédében, a Sz. Ujfalvi Imre által a régibb énekeskönyvekről készített lajstromban.

XI. 1567.

Melius Péter. Uj testamentom. Szeged. 1567. 4-r.

Ezen Melius által fordított uj testamentomot, mint saját könyvtárában meglevőt említi 1776-ban Horányi, Memoria Hungarorum II. Viennae. 1776. 604 l. e szavakkal: Novum Testamentum in hungaricam lingvam conversum, editumque Szegedini MDLXVII. 4°. Dolendum quod nimis minuto typo, frequentibusque verborum compendiis in lucem prodierit. Rarum et illaesum exemplar in mea conservatur Bibliotheca.“ Horányi ezen határozott tudósítása után lehetetlen kételkednünk, hogy ezen ma már végképen elveszett könyvnek egy példánya 1776-ban még az ő könyvtárában megvolt. Emlékezik ezen Szegeden nyomtatott Uj Testamentom egy példányáról Debreczeni Ember Pál is, mint a melyet a szathmári ref. iskola könyvtárában látott és forgatott, de a mely 1703-ban, Szathmárnak a császáriak által történt elfoglaltatása alkalmával zsákmány vagy tűz áldozatja lett. Lásd: Lampe, Hist. Eccl. Reform. in Hung. et Trans. 728 és 684 l. A szegedi XVI-ik századi könyvnyomdának ezen egy munkán kívül, melynek ma egyetlen példányát sem birjuk, semmi emléke nincs. Feltűnő előttem e korban Szeged, mint nyomdai hely, már azért is, mert Szeged ez időben török kézben volt, tudtomra pedig hazánkban török által bírt területen sehol nyomda nem működött; de még feltűnőbb és megfejthetlenebb előttem, miért nyomatta Melius e munkáját a távol eső Szegeden, midőn helyben Debreczenben a Török Mihály nyomdájával rendelkezhetett.

XII. 1569.

Melius Péter. Az igaz keresztyénségnek rövid Fundamenta. Nyomtatott Debreczenben. 1569. 4-r.

Bod Péter ismerte s rövid ismertetését adja Magyar Athénás. 173 I., ki szerint e könyvet Melius II. János királynak ajánlotta, „a kit alkalmas festéssel lefest, miért tántorog vallásában.“ — Ma tudtomra egyetlen példánya sem létezik.

Első kiadását lásd 1562.

XIII. 1569.

Temesvári István. História az Bátori Istvánnak Alibég ellen valo kenyérmezei győzedelméről. Debreczen. 1569.

E kiadást csak Sándor, M. könyvesháza 4. l. után vettem föl. Egyetlen példányát sem láttam.

XIV. 1570.

Nagy-Baczai Mátyás. Historia az vitéz Hunyadi János erdélyi vajdáról. Kolozsvár. 1570. 4-r.

Igy említi Sándor István M. könyvesház 4 lap, ki azonban a szerzőt hibásan nevezi Nagy Mátyásnak. — Én e kiadásnak egyetlen példányát sem láttam: azonban hogy ez a könyv 1570-ben már megjelent, valószínűnek látom azért is, mert Melius Igaz szent írásból kiszedett Éneke, mely Debreczenben 1570-ben jelent meg „Az Hunyadi János Éneke notaiara“ van írva. — Mind emellett azt sem tartom lehetetlennek, hogy Sándor István, vagy tudósítója a kiadás évére nézve tévedt, s Nagy-Baczai e munkáját, mely a Heltai 1574-iki Cancionaléjában is megjelent, ezen Cancionale csonka példányában látta, s a végső versszakban olvasható 1570. évszámot, az iratás idejét vette a nyomtatás évének s így tette e históriás ének megjelenését Kolozsvár 1570-re. Önálló kiadása: Debreczen. 1574.

XV. 1570.

Sásvári Gergely. Az Szent Vallásnak igaz Titka, Magyarázata, és Ellenségei ellen való igaz védelmezése. Mellyet minden Keresztyén hívnek megnyugtására irtt Sasvári G. Nagy Váradi Predikátor. Váradonn. 1570. 3-r. 198 l.

Igy adja ezen irodalomtörténetünkben ismeretlen s ma tudunkra egyetlen példányban sem létező könyv címét gr. Kemény József, *Lexicon Eruditorum Hung.* című kéziratában (az erd. Muzeumban) Sásvári szó alatt. Ő a címet a n.-enyedi ref. coll. példányáról vette, mely 1849-ben elpusztult. — Sásvári Gergelyről, kit *Bartholomaeides*, *Memoria Ungar.* Wittenb. 43 l. hibásan ír Georgiusnak, lásd: Bod, *M. Athenás* 357. 358 l., valamint Veszprémi, *Biogr. Medic. Hung.* II. 56 l., hol Ember Pál kéziratából ki van mutatva, hogy Sásvári Gergely volt a váradi első ref. iskolaigazgató 1566-ban.

XVI. 1571.

Kalendarium. — L. Magyar könyv-szemle I. füz. 14. l. I. sz. a.

XVII. 1573.

Kalendarium. Krakkói után. L. Magyar könyv-szemle. I. füz. 15. l. III. sz. a.

XVIII. 1573.

Varsányi György. — Xerxes krónikája . . . . .

Említi Toldy, *M. költ. tört.* 2. kiad. 168. l. Második kiadása: Debreczen. 1574.

XIX. 1574.

Ilosvai Péter. Az híres nevezetes Tholdi Miklósnak jeles tselekedeteiről és bajnokoskodásáról való *História*. 8-r.

Említi e kiadást Bod Péter, *M. Athénás*, 120. l. és utána Siebenb. *Quartalschrift* VII. 2-1. l. — Sándor István szerint Debreczenben 1574. 8-r. jelent meg.

Ezen első kiadás elveszett, vagy lappang; most ismert legrégibb kiadása: Lőcse 1620. Has. Toldy, *M. költ. tört.* I. 117. l.

XX. 1577.

Csanádi Demeter. *Historia de Vita, morte, vniuersaqve fortunae alea Illustris Principis ac D. D. Joannis Secundi, Regis Hung. Dalm. Croat. Dei Gratia Electi, per Demetrium Chanadium in gratiam suae gentis studiose collecta.* Debrecini. 1577. 4-r.

Előbbi kiadásai: Kolosvár 1571. és Debreczen. 1571.

Így találom említve Siebenb. Quartalschrift. VI. 220. l. — Említi rövid magyar címmel Sándor István is M. könyvesház 6. l. — Én példányát nem láttam. — Toldynál, M. költ. tört. 2. kiad. 158. l., bizonyosan csak leirási vagy nyomdai hibából áll 1576 (1577 helyett).

XXI. 1577.

Csengeri András. Historia az Jerusalem varasanac veszedelmeről, Titus Vespasianustól, Az mit meg vetetet az Sidoknak nagy romlasokkal. Debrecembe. Nyomtatott Komlos Andrasne hazaban. An. Do. 1577. 4-r. 32 l.

Első kiadása: Debreczen 1574. — Ujabb kiad. Kolozsvár. 1580 és Debreczen 1582.

Igy említi, mint Jankovics gyűjteményében lévőt, Burján Pál, Sas. VIII. köt. 135. l. — Pédányát nem láttam.

XXII. 1577.

Enyedi György. Igen szép Historia az Tancredus király leányáról Gismundáról és a királynak titkos Tanácsáról Gisquardusról, kik között felbonthatatlan szeretet lévén, egymásért halálra adták magokat, Olasz nyelvből az Bocatiusból Deákra fordítottván Philippus Beroaldus által, Magyar nyelvre pedig fordítottván G. E. T. által. Debreczen. 1577. 4-r.

Mint a versfejékből kitetszik, a fordító Georgius Enyedi-nus Transylvanus, az akkor még igen fiatal Enyedi György, a későbbi unitárius püspök volt. A fordítás idejét 1574-re határozhatjuk, Kénosi Tözsér Jánosnak, ki e munka ép példányát látta, ezen szavaiból: In fine Historiolae: 1574. esztendőben.

Említi e kiadást Sándor István, M. könyvesház 6. lap. Historia Gismundáról cím alatt, s u. o. 244. l. Historia a két szerelmesekről cím alatt is; sőt harmadszor is fölhozza, mint debreczeni XVI. századi nyomtatványt, melynek megjelenési évét nem tudja. U. o. 14. l.

Én, mivel ezen kiadás egy példányát sem láttam, a címet Kénosi Tözsér János kézírata után adom. Bibliotheca Scriptorum Transylvano Unitariorum 13. l., megjegyzem azonban, hogy nála a nyomtatás helye, éve s alakja nincs

megjelelve, s a cím után e szavak állanak: In fine historiæ: 1574. esztendőben. Ebből azt következtetem, hogy Kénosi Tózsér kezében nem a debreczeni 1577-iki, hanem egy hely és év nélküli kiadás forgott, mely a Kénosi által leirt colophonból következtetve 1574-ben jelent meg.

Ujabb kiadásai: Monyorokerék 1592 és H. n. (Kolozsv.) 1624.

XXIII. 1577.

Tinódi Sebestyén. János király testamentoma. Kolozsvár. 1577.

Igy említi e kiadást, melynek példányát nem láttam, Sándor István, M. könyvesház 6. l. — Létezett-e valósággal ezen külön kiadás, s nem a Heltai 1574-iki Cancionáléjából való töredéket határozta-e Sándor István vagy tudósítója 1577-re, elhatározni nem tudom.

XXIV. 1577.

Bornemisza Péter. Fejtegetés . . . . .

Ezen munkának, melyet Bornemisza Péter Telegdi Miklós Postillájának Bécsben 1577-ben nyomtatott első kötete ellen írt, s a pozsonyi országgyűlésen, mely 1578. febr. 2-ikán nyílt meg, ma egy példánya sem ismeretes. Sándor István, M. könyvesház 14 l. azon könyvek közt említi, melyek megjelenési évét és helyét nem tudhatta. Minthogy Telegdi, Postillája második részének előbeszédében azt írja, hogy Bornemisza az ő Postillája első kötete ellen, (mely Bécsben 1577-ben jelent meg) „nagy sietséggel egy csomózó fejtegetést írt“, a megjelenési évet bizvást merem 1577-re tenni; azon pedig nem kételkedhetünk, hogy Bornemisza e könyvet nem másutt, hanem saját nyomdájában Semptén nyomtatta.

XXV. 1579.

Temesvári István. Szép históriás ének az jeles győzedelméről, mint verte meg Mátyás király idejében Bátor István erdélyi vajda az Alibéget hatvan ezer törökkel a Kenyérmezőn. Kolozsvár. 1579. 4-r.

Igy adja a címet a szerző megnevezése nélkül Sándor István, M. könyvesház 7. l. — Ezt a kiadást Toldy is fölveszi, hihetőleg csak Sándor után s az ő hitelére, M. költ. tört. 2-ik

kiad. 143. l., ki még egy kolozsvári évjegy nélküli kiadást is említ, mely utóbbi nézetem szerint aligha nem egy a kolozsvári 1574-iki Cancionáléba foglalt példánnyal. — Mivel én az 1579-iki kiadást sehol nem találtam, kétségem van az iránt, vajon volt-e igazán 1579-iki kiadás, s azt gyanítom, hogy Sándor István vagy tudósítója, a Heltai csonka Cancionáléjában látott példány után tévedt, hol e címlapon az esemény éve így van megjelölve: „Mikoron irnánac 1. 4. 7. 9.“, s nem tartom lehetetlennek, hogy Sándor István tudósítója a címhez tartozó 1479. évszámot vette, 1579-re változtatva, nyomtatási évnék. — Ebben azonban nem lehetvén bizonyos, ezt a szerintem kétes kiadást még sem tartottam mellőzendőnek.

XXVI. 1580.

Szegedi Veres Gáspár. Szép rövid história két nemes ifjakkal igaz barátságokról. Kolosvár. 1580. 4-r.

Első kiadás: Kolosvár 1578. — Ujabb kiadások: Lőcse 1629 és 1676.

Említi Toldy, M. költ. tört. 2. kiad. 120. l. Nem láttam.

XXVII. 1580.

Cisio. — L. Magyar könyvszemle I. füz. V. sz. a. 15—16. lap.

XXVIII. 1582.

Huszti Péter. Aeneis, azaz Troyai Aeneas Hertzeg dolgai. Bártfa. 1582.

Ismerte e kiadást Toldy, M. költ. tört. 2. kiad. 126. l. Nem láttam.

XXIX. 1582.

Kalendarium. L. Magyar könyvszemle I. füz. VI. sz. a. 16. l.

XXX. 1582.

Csanádi Demeter. Historia Joannis II. Kolozsvár 1582.

Ezt a kiadást csak Toldynál találom említve, M. költ. tört. 2. kiad. 158. l., s mivel Toldy a debreczeni 1582-iki kiadást, mely valóban létezik, nem említi, azt gyanítom, hogy ő a kiadás

helyére nézve tévedt, s kolozsvári kiadást irt debreczeni helyett. Annnyival erősebb pedig ez a gyanúm, mert Kolozsvártt 1582-ben nyomtatva egy históriás éneket sem találok, sőt az 1581. év után, — mikor még Heltai nyomdáját özvegye birja, — 3 éven keresztül (1582—1584-re) egyetlen egy Kolozsvártt nyomtatott könyvre sem akadtam; mely feltűnő körülményből a kolozsvári nyomda akkori teljes szünetelését következtetem.

XXXI. 1584.

Kalendárium. L. Magyar könyvszemle I. füz. VI. sz. a. 16—17. l.

XXXII. 1585.

Kalendárium. L. Magyar könyvszemle. I. füz. IX. sz. a. 17. l.

XXXIII. 1590.

A Magyar Udvar által felállított Sz. Háromság Congregációjával feltett tzelunkról való beszélgetés. N.-Szombat. 1590. 2-r.

Czímét Sándor István, M. könyvesház, 11. l. után közlöm. Példányát nem láttam.

XXXIV. 1591.

Idari Péter. Historia Alexandri Magni, partim ex Justino, Historiographo, partim ex fragmentis 2. Curtii diligenter collecta et nunc a plurimis mendis repurgata et edita. 1591. Colosvárat, Heltai Gáspár házánál az ó Várban. 4-r.

Első kiadás: Debreczen 1574. Második u. o. 1582.

Igy van e kiadás czíme adva: Siebenb. Quartalschrift VII. 279 l. — Has. Toldy, M. költ. tört. 2. kiad. 128. l. — Nem láttam.

XXXV. 1591.

Dragonis Gáspár. Speculum Theologicum seu Concionatorium. Monyorókerék. 1591.

Igy említi e könyvet gr. Kemény József, Sándor, M. könyvesház. 11. lapjához tett jegyzetében. — Nem láttam.

XXXVI. 1592.

Szikszai Fabricius Basilius. Nomenclatura seu Dictionarium Latino-Hungaricum. Debreczen. 1592.

Második kiadás. — Első: Debreczen. 1590. — Harmadik: Debreczen. 1593.

Példányát nem láttam. — Léteztéről csak Toldy Ferencz és Lugossy József közleményeiből értesültem.

XXXVII. 1592.

Laskai János. Az Aesopus Életéről, Erkölcstéről, Minden Fő Dolgairól és Haláláról való História. Kit Laskai János, az Debreczen Mester Görögből és Deákból Magyar Nyelvre fordított. Nyomatot Monyorokereken Manlius János által Anno M. D. XCII. 8-r.

A debreczeni 1592-iki eredeti kiadás utánnyomata.

Megvolt Szathmári Pap Mihály könyvtárában, Bod, Athenás 157. lapjához mellékelt sajátkezű jegyzete szerint. Ma egy példánya sem ismeretes.

XXXVIII. 1592.

Enyedi György. Jeles szép História, a Tancredus királynak Leányáról, Gismundáról és Gisquardusról Király Cancellariusáról, és szerelem miatt mind a kettőnek szörnyű haláláról. Nyomt. Monyorokereken Manlius János által 1592. esztendőben 8-r.

Végső versszaka:

Ez éneknek deakból fordítója,
Nevét versek fejében nem titkolja,
Nagy gondolat szívét szallotta vala,
Istent kéri, ily szeretettől ólja.

Első kiadása: Debreczen 1577. — Ujabb kiadása: H. n. (Kolossvár) 1624.

Megvolt Szathmári Pap Mihály ktárában., Bod, Athenás, 75. lapjához mellékelt jegyzete szerint. — Ma egy példánya sem ismeretes.

XXXIX. É. n. (1592.)

Tinódi Sebestyén. Buda várossának veszedelméről és Török Bálint fogságáról való História. Nyomatot Monyorokereken Manlius János által. 8-r.

Kétségtelenül egy régibb, ma már ismeretlen, kolozsvári kiadás utánnomata, melyet Sándor István, M. könyvesház, 1. l. az esemény és iratás éve után hibásan helyez 1541. Kolozsvárra, hol még ekkor nyomda sem létezett.

Megvolt Szathmári Pap Mihály ktárában. Bod, Athenás 200. l. és 293. lapjához mellékelt jegyzete szerint. — Ma egy példánya sem ismeretes. — Ezen év nélkül megjelent nyomtatványt azért mertem 1592-re helyezni, mert az Szathmári Pap Mihály könyvtárában egy oly colligatumban volt, melybe Manliusnak még két másik monyorókerekei és két siczi utánnomata volt egybekötve, mind 1592-ből.

XL. 1592.

Decsi Gáspár. Historia a Dávid királynak Uriasnak feleségével való vétkeiről, miképpen Dávid Uriast a Hadban Joab által Raba várossának vivásakor megöletete: Azután Betsabét feleségül magánél el-vőtte, Nathán Profetának meg-feddéséről, e mellett szép intésekkel mostanában ujonabban versekben szereztetett. Ad notam: Mostan valo üdőben. Nyomatott Syczben Manlius János által Anno M. D. XCII. 8-r.

Kétségtelenül utánnomata ezen 1579-ben Tolnán irt s hely és év nélkül 4-r. 2 iven megjelent szent historiás éneknek. Lásd: H. és é. n. (XVI. század.)

Megvolt Szathmári Pap Mihály könyvtárában, Bod, Athenás 68. lapjához mellékelt jegyzete szerint. — Ma egy példány sem ismeretes.

XLI. 1592.

Gosárvári Mátyás. Az régi Magyaroknak első Bé-jövésekről való História: Atillával miképpen telepettenek le Scambriában. És melly nagy verontással férkeztenek be Pannoniában; es az utan sok egyéb országokba. Ad notam: Arpad vala fő az kapitányságba Nyomatot Syczbe Manlius János által. Anno 1592. 8-r.

Első kiadása, melynek ez utánnomata: Kolozsvár 1579.

Megvolt Szathmári Pap Mihály könyvtárában, Bod, Athenás 92. lapjához mellékelt jegyzete szerint. — Ma egy példány sem ismeretes.

XLII. 1593.

Judicium Magyar Nyeluen. L. Magyar könyvszemle I. füz. XII. sz. a. 18. l.

XLIII. 1596

Erasmi Roterodami. De civilitate morum puerilium. — Az erkölcsnek tisztességes emberséges voltáról. Szeben. 1596.

Ezt a kiadást, mint Pesten Jankovics könyvtárában lévő említi gr. Kemény József, Sándor István, M. könyvesház 13. lapjához írt jegyzetében. — Én szebeni legrégebb kiadását 1593-ból láttam.

XLIV. 1597.

Evangeliumok és Epistolák, mellyeket esztendőnként minden vasárnapon szoktak olvasni. Szeben. 1597. 8-r.

Említi Bod, M. Athénás, 194. l. és utána Sándor István, M. könyvesház. 13. l. Gr. Bethlen Kata könyveinek catalogusa szerint Szebenben 1595. 8-r. jelent meg. — Sem 1595., sem 1597-iki példányt nem láttam.

XLV. 1597.

Siderius János. Kisded gyermekeknek való Catechismus, azaz a keresztyéni hitnek fő ágazatiról rövid kérdések és feleletek által való tanítás. H. n. 1597. 12-r.

Említi Sándor István, M. könyvesház 13. l. — Czimét bővebben adja Toldy, M. irod. tört. III. köt. 103. l.

XLVI. 1598.

Ujfalvi Imre. Halotti Énekek . . . . . Debreczen. 1598.

Ez volna az első kiadás, melyet említ Sándor István, M. könyvesház 13 l. — Én csak újabb 1602. 1606-iki stb. kiadásait láttam, melyeknek előbeszéde, az első kiadásból utánnomva Debreczenben 1598-ban kelt.

XLVII. 1598.

Agenda, az az szentegyházi Tselekedeteknek avagy szentségeknek és egyéb egyházi szolgálatok kiszolgáltatásának módja. Keresztúr. 1598.

Említi Sándor István, M. könyvesház, 13. l. — Nem láttam.

XLVIII. 1599.

Gyulafi János. Hárfák hárfája. Azaz: Istenhez való olly áhitatos Fobázkodások, mellyek minden keresztyén hiv lelkeket az Istennek valóságos tiszteletére, és imáadására felbuzdított, és a mellyeket irtt Gyulafi János Nagy Váradi méltatlan tanító. Debreczenben 1599. 8-r. 178. lap.

Az előszóban írja a szerző, hogy külföldön, nevezetesen Schweizban is járt. A könyv végén van „Szentegyházi énekek“ czim alatt 3 magyar ének, melyeket Gyulafi irt Gy. J. N. V. T. aláírással.

Igy adja ezen ma egy példányban sem ismert énekgyűjtemény czímét a n.-enyedi ref. coll. ktárában volt példányról, mely 1849-ben pusztult el, gr. Kemény József, Lexicon Eruditorum Hung. czimű kéziratában Gyulafi szó alatt. — Gyulafi János 1597-ben lett n.-várad tanárrá. Weszprémi, Biogr. Medic. Hung. II. 56. lap.

XLIX.

Heltai Gáspár. Agenda. (1-ső kiadás.)

Hogy ezen első, ma ismeretlen kiadásnak 1550—1553. közt kellett megjeleneni, bőven kifejttem a Kolozsvárt 1559-ben megjelent 2-ik kiadásra tett jegyzetemben.

L.

Kálmáncsehi Márton. Énekes könyv . . . . . 8-r.

Említi ezen énekes könyvet, anélkül, hogy nyomtatási helyét és idejét feljegyzette volna, Ujfalvi Imre, a Debreczenben 1602-ben kiadott Énekes könyv előbeszédében e szavakkal: „Kálmáncsehi Márton mester a reggeli énekeket, melyeket primáknak hínak, magyarrá fordította az Psalmusokkal egyetemben. Vagynak ebben Hymnusok, Antiphonák, Responsóriumok. Versiculi seu Colletae et Benedicamus, in 8-o.“ — Egyetlen példánya sem ismeretes.

EGY, BEATRIX KIRÁLYNÉNAK AJÁNLOTT

ŐS-NYOMTATVÁNY.

Közli: Rómer Flóris.

Midőn tiz év előtt a győri káptalan könyvtárában a régi kéziratokat és régi nyomtatványokat tanulmányoztam és összeirtam, feltűnt: *Fratris Jacobi philippi Bergomensis ordinis Heremitarum divi Augustini* 1497-ben kiadott könyve: „*De plurimis claris scelectisque (sic) mulieribus.*“

Becsét emelte előttem az, hogy a prologus „*ad sacratissimam Beatrices Aragonie, Ungarorum et Boemorum Reginam*“ van írva, és hogy más díszes címek után ezeket is mondja: *perhibent quoque tibi quamdam elegantissimam civilis eloquentie inesse vim, a natura insitam, in qua quidem splendidissime tuam Regiam mayestatem persepe elaborasse constat: adeo, ut in admirationem etiam audientes quoscunque traheret. Inestve eidem tue M(ayestati) promptum et versatile ingenium, ut illico intelligat: quicquid ab oratoribus seu privatis coram proponatur: respondeatque oportune et latino sermone aut Idyomate ungaro seu panonio, aut Theutonico prompte et expedite, ac semper comiter et perurbane. In colligendis vero hominibus comiterque apud te suscipiendis, tuo illo cum coniuge Mathya Rege prope divino par certe est humanitas atque munificentia. . . . Neque parum tue excellentissime dignitati conduxisti, quod ungaros Boemosque antea semibarbaros adquendam urbanum viscendi modum tuis mirificis auspiciis tibi conducere licuerit. . . . A végszavak pedig ezek: „Vale femini ei sexus: ac cunctarum Reginarum ornamentum atque decus.“*

A kötet 0.31 cent. magas és 0.20 cent. széles; 4 számozatlan és 170 számozott levél.

Ezeket olvasván, érdekelt nemcsak a colophon, melyből láttam, hogy a mű: *maxima cum diligentia revisum et casti-*

gatum per Reueren(dum) sacre theologie doctorem
Magistrum Albertum de placentia: et fratrem
Augustinum de Casali maiori eiusdem facultatis
Baccalaurium ordinis minorum. Ferrarie impres-
sum. Opera et impensa Magistri Laurenty de rubeis
de Ualencia. Tertio kalendas maias. anno salutis nostre. M.
CCCCLXXXVIIJ . . . .; hanem a címlevélnek hátsó lapja is, melyen
az egész tért egy a legszebb olasz codexek efféle lapjaihoz hason-
lóan készült díszrajz foglal el. Egy talapzaton t. i. fegyvereket ko-
vácsozó gyerkőczékkal, a középkép áll. Ebben virágos talajon emel-
kedő trónon a koronás királyné ülve, a szerzőtől, ki mögött kezeit
a bő ujjakba rejtő társ áll, a könyvet jobbával átveszi. A háttérben
egy hegyi vár látszik, de melyben Budát nem merem sejdíteni.
E kép gazdag keretben áll, melyből alúl talapzat rúg ki mind a
két oldalon, és ezeken az: M.CC és XXX
CCL és XIII évszám látható. A bélle-

teken cherubok vannak, a talapzaton pedig kifelé tartó pánczélos
lovagok száguldanak, repülő zászlóikon S betű tűnik fel. Felül
a keret ívalakra hajlék elő és vállkövekkel végződik; ezek fölött
egy-egy babérkoszorú alatt néz a közép felé. Ezek alatt kis vállkö-
vön kiterjesztett szárnyú angyalok állanak, maguk előtt IHS—XPS
neveket tartva. Az angyalfőkkel és pálmalevelekkel váltogatva dísze-
sített párkányzat fölött egy félkerek felrakatban az Istenség terjeszti
ki áldó kezeit, és négy seraphtól környeztetik. A keret előrugó pár-
kányán áll jobbra három, egy könyvből olvasó gyerkőcz, balra egy
kézi dobot ütő, egy hegedülő és egy furulyázó fiuska. A fenmaradt
üres térséget virág- és gyümölcsök töltik meg. A tábla, mely
az asszonyok találmányait részletezi, említi Gizellát, mint a ma-
gyaroknak a keresztény hitre térítőjét; a nevek tábláján pedig, szent
Erzsébetet: De Sancta Helisabeth vngarie regis filia, caput
CLXIX, a CXXXVII-ik levelen, Geissilla regina vngarorum, ca-
put CLXXX, a CLXV. levelen írja le.

Ebert: Allgemeines bibliographisches Lexicon I. kötet 161.
lapján e munkáról ezt mondja: Ehemals wegen der Ge-
schichte der Pápstin Johanna, jetzt wegen der Holz-
schnitte sehr gesucht.

Nem tudom, vajjon egész-e a győri káptalan könyvtárában ör-
zött példány? A magyar nemzeti muzeumban létező, melynek táb-

láján ez áll: In Biblioth. Hung. Jankov. sub C ord 14. a prologus, melyet Ebenhöch Ferencz győri kanonok barátom levele nyomán közlök, egészen hiányzik; a szám nélküli tabula a VIII-dik levél, vagyis az első fogat után van kötve; az újabb disznóbőrbe való kötés alatt a levelek alul nagyon levágattak, úgy hogy csak 0.285 ctmnyiek, és a famosus CXXXIII-ik levél, melyen a: De Joanna papissa. capi. CXLIII, kellene következni, ki van szakítva.

A fametszvényeket illetőleg meg kell jegyeznünk, hogy azok rajzai a jobbak közé tartoznak, a metszés maga pedig azon korszaki mesterkézről tanuskodik. A b. szűznek életírásához való díszlapnak kerete a már előbb leirttal egészen megegyez; a középtért a boldogságos anyának életéből következő jelenetek, bár nem történelmi rendben foglalják. Jobbra felülről: *a*) a kisdet szűz a templom lépcsőin maga fölmege; *b*) az angyali üdvözlés; *c*) a három sz. király imádása; *d*) a b. szűz temettetése, — balra felülről; *e*) Mária eljegyzése; *f*) Krisztus a jászolban; *g*) Mária halála, *h*) koronáztatása.

Igen díszes, de más elrendezésű keret veszi körül az első fejezet kezdetét, melynek kezdő betűjében a b. szűzet, a kisdettel ölében látjuk.

Az említettek kivül a muzeumi elsődnyomtatványban még a 182 életíráshoz 166 illustratio van. Ezek mind 0.07 ctm. szélesek és 0.065—0.068 ctm. magasak, és a mint a rajzok modorából, valamint a metszésből látszik egy kéztől származhattak. Feltűnő azonban, hogy míg némely, főleg szent képek egyedül egyszer vannak felhasználva, mások 2-szer, 3-szor, 4-szer, sőt 12-szer is, és pedig néha egymásután, vagy szemben álló lapokon is fordulnak elő.

Igy mint iconographiailag is nagyon érdekesen, és a XV-dik század végének ízléséről tanuskodólag egyszer láthatók: Eva, egészen öltözve, egyik gyereket ölében tartva, a másikat vezet, háttér két fa; — Medusa borzashaju; kígyót szorít kezével, alatta két szemközt álló delfin; — Judith, karddal és Holofernes fejével; — Lucretia, két férfi jelenletében magát agyondöfi; — Hortensia, mondatszaggal: HVMIL-ABIT, DIVINITAS, HVMANITAS; — sz. Magdolna sziklás vadonban, előtte angyal; — sz. Ágota, jobbjaiban palmaág, baljában a csípőfogó kitépett mellével; — sz. Appolonia, fogót tart fogával; — sz. Orsolya, lobogóval, köpenye alatt társai; — Brigida svecica, jobbja táblán nyugszik

ezen írással: HVMILIA | BITV | I (sic, R helyett) EC | CLESIA. SI | CVT. IN TEN (sic) | PORE. PET | RI. VICH | ARII MEI; baljánál egy pápa és egy király térdelnek; — szerafi sz. Klára, kereszttel, könyvvel, csuhában; — sienai sz. Katalin apáca ruhában, könyvvel és kereszttel, jobbra az az égből egy kéz égő szívet nyújt; — Bona lombarda, vadász ebeket vezet, balja kardján nyugszik; — Blanche Maria, Mediolanensis ducissa, jobbra néző fátyolos fő; — Katalin forlii grófnő, jogarral, háttérben híd van; — Leonora ferrariai Hercules neje, jogarral, encolpiummal, balra a háttérben város; — Blanca Mirandulana, könyve támlán, olvas; — Damisella Triulcia, olvas, j. nyitott könyv, homloka fölött sugárzó csillag, csinos hajzata és ruhája van, háttérben karós címer-paizs lóg; — sz. Margit kereszttel és pálmaággal, alatta sárkány; — sz. Lucza pálmaággal, tányéron szemeit szűrő kés van; — sz. Katalint a kerék jelzi; — sz. Grata, jbal hegyen álló vázra mutat, bl. paizs, felül Krisztusfő felhőben; — egyiptomi sz. Mária, virágok közt, szőr ruhában, balra fenn angyal; — sz. Maxentia, mint sz. Grata, a paizsban sas van.

A két személyre alkalmazottak ezek: szomorúan néző nő, magas hajzattal, fátyollal, b. nyitott könyv: Cornificia poëtrix egregia, és Cassandra veneta, oratrix et propheta. — Sibilla, és Maria Montisferrati, jobbával felmutató, újjatlan felső ruhás nő, bb. mondatszalagon: HVMILIABITVR — ECLEXIA (sic); — Serapia virgo és S. Clara italica virgo, szentfényű apáca, pálmaággal és égő szívvel, melyben feszület látható; — S. Cecilia és Eulalia, kézi orgonával és pálmaággal; — sz. Doróttya és Anasztasia, jb. dobozzal; — sz. Ilona és Simegunda kereszt előtt térdelnek. — Ivvel és tegezzel: Coniuges Theutonum et Cimbrorum, és Joanna Gallica (Jeanne d' Arc). — Apáca-féle ruházat, szentfénnyel, baljában zárt könyv: Sara, Juliana.

Három személyre alkalmazvák: lándzsás, sisakos nő, könyvvel: Minerva, Juno, Circe; — Alabárdos nő, sisakkal és pajzssal. Julia, Caesar leánya, Mathildis, és Orsolya Torrelí Vid neje; — apáca-féle, könyvvel és három liliomszállal: Ruffina, Euphemia és Aurea, abbatissa; — nyíllal, repülő hajjal, baljában virágcsokorral: Sulpicia Lrentuli, Antonia Marci Antonini filia és Maria putheolana; — szentfényű nő könyv-

vel és pálmaággal, Asella Euphrosina, Demetrias; — nő könyvek közt ülve olvasva: Proba poëtrix, Angela nugarola, eruditissima, Isotha nugarola Veronensis; — királyné két alak közt: Sabina popea, Mamea Alexandri parens. yrene Imperatrix.

Négy külön személyt ábrázol: virágok közt álló fátyolos fejű nő: Tertia Emilia, Scipionis uxor, Agripina, Neronis mater, Pompea, Senece uxor, Apostola yberorum; — jobbra néző nő, szalagban: HA — BITVR (sic) (humiliabitur helyett?) DIVIT; — HVAITAS; Diana, Erythrea Sibylla, A malthea, Hippona.

Öt személyre alkalmazva: sisakos, pajzsos, lándzsás nő: Semiramis, Penthesilea, Camilla, Joanna Sicilie Regina, Helisabeth Hispaniae; — koronás fátyolos királyné, jogarral, mellén encolpium: Sabba regina, Olympias, Ypsicratea Cleopatra, Constantia; — könyv, tőr a mellben: sz. Thecla, Victoria, Sophia, Justina, Fausta. — Egy város és lóggó paizs közt egy jobbra néző szentfényű nő: Marcella Romana, Paula Gonzaga, Eustochium, Genebria gambara, Ippolyta Alphonsi II. regis Neapol. uxor.

Hat különböző nőre alkalmazva, van egy apáczaféle kép, mely könyvet tart és erre baljával mutat. A nők ezek: sz. Reparata V. et M., Agnes, Afra, Mellania, Monica és Fabiola; e két utolsó egymás után. — Balra néző királyné, baljában kormánypálcza, jobbra tűzláng, b. fa: Medea, Hecuba, Dido, Attalia, Dripetrua, Cesarea persarum regina.

Hétre alkalmazva: apáczaféle ruhában könyvet tartva, de szentfény nélkül: Isis, Delbora, Pamphiles, Sapho lesbia, Holda, hebrerum prophetissa, Sulpicia, Galla Placidia. — Jobbjában égő lámpás, baljában pálmaág. Thamiris pictrix; Martia romana, pictrix; Claudia vestalis, Eugenia, Columbia, S. Barbara, S. Brigida Scotica; e négy utolsóinak, bár a metszvény ugyanaz, szentfénye van, és ez által különbözik a három elsőttől. — Két város közt ülő királyné, jobbjában jogar, itten mellette pajzs fekszik: Zenobia, Helena, adiabenorum Regina, Mamea, Amalazuntha, Radegundis, Isabella, Ferdinandi Neapolitani, Geissilla seu galla, S. Stephani uxor. — Apáczaféle köntös, baljában nyitott könyv, melyre jobbjával mutat, Feli-

cites M., Blandina M., Blesilla, S. Paula, S. Scolastica, b. Helena Utinensis, Barbara mantuana princeps, egyesek szentfénnyel. — Nő bőségszaruval és gyümölcskosárral: Rhea, Ceres, Cassandra, Sapho Crexea, Claudia, Yrene, Baptista Malatesta.

De van faduez, melyet kilencz személyre használtak, t. i. palmaágot tartó szentfényű nő, baljában nyitott könyv: S. Petronilla, Martha, Slavia Domicilla, Martina M., Justina antiochiensis, Christina, Euphrasia, Marcellina, **Helisabeth** ungarie Regis filia.

Tiz királynét képvisel, egy jogart tartó koronás alak, balját csipejére támasztja, e mellett virágcsokor van. Használták mint: Marpesa, Amazonum regina, vele szemközt ugyanaz: Ypermestra, Orithia, Gaja cirilla, Tamiris, Scytharum regina, Mariane hebreorum regina, Theodolinda, Isabella regina, Renati regis uxor, Margarita Anglie regina.

Végre egy nyilas, paizsos nő 12-nek helyét pótolja: Niobes, Aragnes, Argia, evvel szemközt: Manthone, Nichostrata, Helena, Polisena, Penelope, Veturia, Sophonisba, Porcia Bruti, Faustina augusta.

Elég érdekesnek tartottam a fametszvények tárgyait így összeállítani, hogy kitűnjék miképen gazdálkodtak ilyen képes munkákban bizonyosan nem a gondolatok szegénysége, hanem a költség megkimélése tekintetéből, minthogy több helyen ugyanazon alakok szentfénnyel, majd anélkül, és pedig egymásután és szemközt is előjönnek. Megjegyzendő, hogy a pogánykor a XLVIII. lapig terjed, mit szerző így jelent be: Sed iam intermissis aliquantulum antiquarum gentilium clararum mulierum virtutibus: ad sanctarum virginum aliarumque Matronarum christiane religionis precipuum decus et stabilimentum tandem nostra vertenda est oratio . . . mindazonáltal a pogány alakok a keresztény nők közt is fordulnak elő; de az olasz uralkodónők többször saját metszvényekkel bírnak.

Az egész tartalomnak előbbi összeállításából kimaradtak: a 133. a lapon (CXLIII. fejezet) Joanna popissa, és ugyanott b lapon, mint gyanítom a CXLV. fejezet kezdete de Griselde Marchionissa; minthogy tehát van

egy	képű	. . .	24 =	. . . . .	24,
kettős	„	. . .	8 × 2	. . . . .	16,

hármás	képű	. . .	8	×	3	. . .	24,
négyes	"	. . .	1	.	4	. . .	4,
ötös	"	. . .	4	×	5	. . .	20,
hatos	"	. . .	2	×	6	. . .	12,
hetes	"	. . .	5	×	7	. . .	35,
kilenczes	"	. . .	1	×	9	. . .	9,
tizes	"	. . .	1	×	10	. . .	10,
tizenkettős	"	. . .	1	×	12	. . .	12,

vagyis összesen 166 kép, melyek közt a múzeum hiányos példányában a 24 egyesen kívül, még kilencz minta-kép van, vagyis együttesen eredeti faducz csak 33 van és így 133 nő ismétlések által lett illusztrálva.

Ha ezekhez számítjuk az első fejezetnek, a boldogságos szűzről való nagy képet és a kettőt, mely valószínűleg a 133-ik levelen van, mindegyütt lenne 169 kép, és a 182 fejezet közt csak 13-nak nem lenne illusztrációja.

Vajjon eredetileg ezen munkához készültek-e mind ezen fametszetek, vagy legalább részben másokból vétettek-e? nem bírom meghatározni. Ezt a képzőművészeknek kell majd meghatározniok; mert hogy idővel erre is fognak még kutatóink reá jönni, hiszem, és kívánom, hogy magyar régibb könyveink illusztrációira és azoknak kötéseire, a mennyiben magyarhoniak, jöjjön a sor, mielőtt az újabb, jellemtelen kötések által könyvtárainkból kiszoríttatnak!*)

*) Ezen czikk már be volt fejezve, midőn ngos Ebenhöch Ferencz győri kanonok úr, kedves barátomnak levelét kaptam, melyben arról értesít, hogy a győri ősnymat csakugyan egész, és a 133-dik lap meg van, és pedig külön fametszvénynyel, melynek rajzát átlátszó papíron átküldeni szíveskedett. A háttérnek közepe szőnyeggel van elzárva, és a szabad oldalakon növényzetet tüntet fel. A háromkoronás alak jobbját áldásra emelvén, baljában nyitott könyvet tartva trónon ül.

Ezen lap a szerzetes censorok által talán csak azért nem tépetett ki, mert a nyomtatvány szélén ténfával írva ezen jegyzék áll; „Fabula insignis ab ipsis heterodoxis paulo doctioribus explosa.“

A Griseldishez csatolt fametszvény pedig barátom tudósítása szerint az utolsó faduczfélékhez tartozik, milyen p. o. Faustina Augusta.

Ennek következtében lesz a képek valódi száma 169; de az egyesek száma 25-re rúg, a tizenkettős helyébe meg a 13-at kell tennünk. Eredeti faducz lesz a Joannaéval 34, és 134 nő ismétlések által lett illusztrálva.

A magyar irodalom 1876-ban.

Második közlemény.

[Ezen jegyzékbe mindazon nyomtatványok vették fel, melyek az 1876-iki évszámmal vannak jelelve. — Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. — A nyomdász vagy a nyomdaintézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, a melyeknek kiadója nem ismeretes. — Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen és pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaiknak egy példányát, az ár megjelölése mellett, a Nemzeti Múzeum könyvtárához beküldeni sziveskedjenek.]

- Abbott János.** Az anya gyermekei között, vagy az anyai kötelesség szabályai. — Angolból fordították Molnár A. és Dallos Gy. [Hornvánszky Victor. 8-r. 138 l.]
- About E.** A rablógyilkos. Vigj. 1 felvonásban. Fordította Kuliffay Ede. [Nemzeti színház könyvtára. 97-ik füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 30 l. ára 40 kr.]
- Albach J. S.** Szent hangzatok. Imakönyv. Ford. Sujánszky Antal. 7-ik kiadás. [Lafite és Elsner. 16-r 550 és IV. l. 3 frt, közönséges kiadás 2 frt.]
- Ámor és Hymen.** A szerelem és házasság lefátyolozott titkai. 4-ik kiad. [Eggenberger. 8-r. 93 l. ára 50 kr.]
- Antigone.** Sophokles tragoediája. Ford. Csiky Gergely. [Nemzeti színház könyvtára, 99-ik füz. Pfeifer F. 8-r. 56 l. ára 40 kr.]
- Apáthy István.** Kereskedelmi jog. I. köt. 2-ik füz. [Eggenberger. 8-r. 225—464 l. ára 2 frt.]
- Asbóth János.** Irodalmi és politikai arcképek. [Légrády. 8-r. IV. és 255 l. ára 3 forint.]
- Bakody Tivadar.** Dr. Almásy Balogh Pál felett tartott emlékezés. [Franklin társ. 8-r. 22 l.]
- Balázs Gábor.** Utazásom Délamerikába. Uti rajzok. [Kolozsvár. K. Pap Miklós 8-r. 166 l. ára 1 frt.]
- Ballagi Károly és Nagy László.** Magyarország története kapcsolatban az általános történelem legfőbb vonásaival. Népiskolák számára. 13-ik kiad. [Franklin társ. 8-r. 96 l. ára 25 kr., kötve 30 kr.]
- Ballagi Mór.** Brassai és a nyelvújítás; [Értekezések a Nyelv- és Széptudományok köréből. Szerkeszti Gyulai Pál. V. kötet. 4. szám. Akad. 8-r. 22 l. ára 15 kr.]

- Bartalus István.** Művészet és nemzetiség. (Székkfoglaló). [Értekezések a Nyelv- és Széptudományok köréből. Szerk. Gyulai Pál. V. kötet. 6 szám. Akadémia. 8-r. 32 l. ára 20 kr.]
- Bátorfi Lajos.** Adatok Zalamegye történetéhez. I. kötet. 1—2 füzet. [Nagy-Kanisza. Wajdits József. 8-r. 1—64., 65—144 l.]
- A bécsi út előtt.** Irta egy hazafi. [Tetty Nándor. 8-r. 22 l. ára 30 kr.]
- A bel- és külföldi hírlapok és folyóiratok árjegyzéke.** [M. kir. postaigazgatóság. 8-r. 115 l. ára 50 kr.]
- Belányi Ferenc és Wohlfarth Ernő.** A magyarországi Jánosrendi sz.: k. Nagypáholy védelme alatt Budapest kel.: dolgozó „Galilei“ című J.: és T.: Sz.: K.: Páholy évkönyve. A páholy megbízásából I. évf. Kézirat tvr.:ek számára. [Bécs. Winter testvérek bizománya. 8-r. 120 lap. Magyar és német szöveggel.]
- Benedek Albert.** Gyöngyösi István költői tárgyalása és nyelve Kemény János című költeményében. [Kolozsvár. Stein János. 8-r. 34 l.]
- K. Beniczky Irma.** A divat szélsőségei. Műveltség- és erkölestörténeti kuffók nyomán. [Közhasznu családi könyvtár 13-ik füz. Franklin társ. 8-rét. 96 lap. ára 40 kr.]
- K. Beniczky Irma.** Gyakorlati széptan. Tekintettel a házi életre. [Közhasznu családi könyvtár 15-ik füz. Franklin társ. 8-r. 96 l. ára 40 kr.]
- Beöthy Zsigmond.** A magyarországi protest. egyházra vonatkozó összes országos törvények. [Tetty és társa. 8-r. 154 l. ára 1 frt 20 kr.]
- Biber András.** A budapesti királyi Itélő-tábla tanácsainak névjegyzéke 1876-ra. [Buschmann Fer. 8-r. 8 l.]
- Bitá Dezső.** A keresztény vallás isteni eredete és szükséges volta korunk tévelyeivel szemben. A budapesti m. k. egyetem hittani kara által Horváth-féle jutalommal koszorúzott pályamű. Második kiadás. [Hunyadi Mátyás intézet nyomása. 8-r. 576 l. ára 2 frt.]
- Björnson Björnsterne.** A csőd. Színmű 4 fely., ford. Beresényi Béla. [Nemzeti színház könyvtára. 96. füz. Pfeifer. 8-r. 98 l. ára 40 kr.]
- Bohl János.** A vallás politikai és jogi szempontból. Ford. az egeri növendék papság magy. egyházirodalmi iskolája. [Eger. Érs. lyceum nyomdája 8-r. 371 l. ára 1 frt 50 kr.]
- Borbás Vincze.** Az asyngamia jelentősége új fajok képzésére. [Külön lenyomat a „Természet“ 1876. évi 1. és 2-ik számából. 12 l.]
- Brück Henrik.** Egyháztörténelem. Akadémiai felolvasásokra és magánhasználatra. Magyaritá Zoványi Mihály. I. füz. [Tetty. 8-r. 160 l. ára 1 frt.]
- Bulla János.** A tündérv. Regényes elbeszélés hét énekben. [Kisf. társ. Athenaeum. 8-r. 154 l. ára 80 kr.]
- Castelar Emil.** Lord Byron élete. Ford. Várnay Géza. I—III. [Magyar könyvesház 15—17-ik füz. Aigner. 12-r. 183 l. ára 60 kr.]
- Conscience V.** A szegény nemes. Beszély. Ford. Greguss Ágost. [Olesó könyvtár 19-ik sz. Franklin társ. 16-r. 156 l. ára 30 kr.]
- Csepreghi Ferencz.** Utazás a föld körül 80 nap alatt. Verne Gyula regénye után. [Népszínház könyvtára 6-ik füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 112 l. ára 50 kr.]

- Csiki István és Dániel Márton.** Emlékirat a törvényhatóságok rendezése tárgyában. [Franklin társ. 8-r. 16 l.]
- Csikváry Jákó.** A kik czélt tévesztettek, Elbeszélések. [Aigner. 8-r. 95 és 50 l. ára 80 kr.]
- Daudet Alfons.** Ifj. Fromont és id. Risler. Regény a párisi életből. A francia akadémia által jutalmazott pályamű. Ford. Nagy István. [Franklin társ. 8-r. 409 l. ára 2 frt.]
- Domokos Kálmán.** Az új mérték. Átszámító lapok tárczában. 2-ik kiadás [Debreczen. Ifj. Csáthy K. 24-r. 8 l. ára 10 kr.]
- Ebenspanger János.** Földrajz. A népiskolák IV. osztálya számára. A m. miniszteri tanterv alapján. [Franklin társ. 8-r. 120 l. ára 40 kr.]
- Endrődy Géza.** Photographiák. Beszélygyűjtemény. [Győr. Czéh Sándor. 8-r. 120 l.]
- Erdély s különösen a székelyföld közgazdasági jeiene és jövője.** Az erdélyi gazdasági egyeslet egy tagjától. [Kolozsvár. Stein J. 4-r. II és 24 l. ára 40 kr.]
- A volt erdélyi kir. főkormányzók** kebelében fennállott katolikus Bizottság hatásköréről és az erdélyi kathol. status-gyűlés és igazgató-tanács által követtendő eljárási módozatról. Eredeti okmányok alapján. [Gy.-Fehérvár. Püspöki lyceumi könyvnyomda. 8-r. 61 l. Bp. Tettey bizom. ára 50 kr.]
- Értekezések a Nyelv- és széptudományok köréből.** V. kötet. 5—6-ik sz. [L. Szász Károly és Bartalus István.]
- Értekezések a Természettudományok köréből.** VI. köt. 10—12-ik sz. [L. Öt közlemény, Koch Antal és Nyolec közlemény.]
- Értekezések a történelmi tudományok köréből.** V. köt. 2—5-ik sz. [L. Szilágyi Ferencz, Pesti Frigyes és Szilágyi Sándor.]
- Értesítvény** a budapesti (pesti) m. kir. pénzügy-igazgatóságnak Pollák és Abelles budapesti kereskedők elleni vámesonkítási ügyében. [Kocsi Sándor 8-r. 53 l.]
- Fejérvármegye** 1875. évben. [Székesfejérvárott. Számmer Kálmán nyomdája. 8-r. 52 l.]
- Felsmann József.** Német tan- és olvasókönyv felsőbb iskolák használatára. I. r. Német stílistika. [Lampel R. 8-r. 362 és V. 1. ára 1 frt 60 kr.]
- Fésűs György.** A magyar közigazgatási jog kézikönyve. A jogtanulók s egyéb vizsgálati jelöltek igényeihez alkalmazva. [Eggenberger. 8-r. XVI. 474 lap. ára 3 frt.]
- Filó Lajos.** Ima és emlékbeszéd, mely Deák Ferencz fölött február 8-án a nagy-kőrösi egyházi gyászünnepély alkalmával tartatott. [Petrik G. 8-r. 17 lap. ára 20 kr.]
- Gaal Jenő.** Az aradi kereskedelmi és iparkamara kerületének, vagyis Arad-, Békés-, Csanád-, Hunyad- és Zaránd megyék közgazdasági leírása. I. rész. [Arad. 1876. Keresk. kamara. 8-r. 123. l.]
- Gaskellné.** Mély titok. Beszély. Ford. Csukássy József. A szerzőnő életrajzával. I. II. [Magyar könyvesház. 18. 19-ik füz. Aigner. 12-r. 91 l. ára 40 kr.]
- Gerber Ödön.** Emlékirat a „Szinérváraljai segélyegyeslet” 1875-ik évben történt újabb átalakulásának alkalmára. [Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 23 lap. ára 40 kr.]

- Géresi Kálmán.** Emlékbeszéd a debreczeni h. h. főiskola által Deák Ferencz emlékére tartott ünnepélyen márcz. 8. 1876. [Debreczen. Városi könyvnyomda. 8-r. 20 l. ára 25 kr.]
- Gyászünnepély,** mely Deák Ferencz végső tiszteletére tartatott a pesti ág. ev. magyar-német templomban. 1876. évi február 13-án. Magyar-német. [Hornvánszky Viktor. Kókai bizom. 8-r. 16 l. ára 20 kr.]
- Hahn Heléna.** Utballa. Beszély. Oroszból ford. T. K. [Athenaeum. 8-r. 130 l. ára 70 kr.]
- Hasznlmann Imre.** A bécsi 1873. évi világtárlatnak magyarországi kedvelőinek régészeti osztálya. [Magyarország Régészeti Emlékek. II. köt. II. rész. Akadémia. 4-r. 336 l. 10 tábla és 277 fametszv. ára 8 frt.]
- Hermann Antal.** Opitz Márton Erdélyben. [1622–23.] [Athenaeum 8-r. 24 l.]
- Herrich Károly.** A kereskedők kézikönyve vagyis vezérfonala a kereskedelmi tudományoknak. [Lafite és Elsner. 8-r. VII, 199. XXIII. l. ára 1 frt 20 kr.]
- Herzog Ödön.** A méter-rendszer megismertetése, annak mértékneveinek leszámaztatása és a régi mérték-rendszerekkel való összehasonlítása. A földmivelés, ipar és keresk. m. k. ministerium rendeletének kivonatával bővített és sok példával magyarózott hossz-, tér-, köb-, ür-, suly-, erő- és ár-táblázatok az új mérték-rendszerről a régi mértékre és a régi mérték-rendszerről az új mértékre való átszámítására. [Franklin-t. 8-r. XXVII. 244 l. ára 2 frt.]
- Herzog Ödön.** Ár-átszámítási táblázatok a méter-rendszer- és régi mérték-rendszerek szerinti használtabb hossz-, tér-, köb-, és ür-mértékekre, továbbá a kal-már- és gyógyszerári sulyokra nézve. Preis-Umrechnungs Tabellen. etc. [Franklin-t. 8-r. 64 l. ára 60 kr.]
- Hoffmann Ferencz.** Beethoven Lajos. Elbeszélés. Ford. Szikrai Odo. [Ifjuság könyvtára 14-ik füz. Lampel. 8-r. 100 l. ára 50 kr.]
- Hoffmann Ferencz.** A felhők fölött. Elbeszélés, ford. Szikrai Odo. [Ifjuság könyvtára. 15-ik füz. Lampel. 8-r. 100 l. ára 50 kr.]
- Horváth Móricz.** A halálbüntetésről. [Szabadka. Székely Simon. 8-r. 51 l. ára 50 kr.]
- Ifjuság könyvtára.** 14. 15-ik füzet. [L. Hoffmann Ferencz.]
- Jakab Elek.** A királyföldi viszonyok ismertetése. II. köt. [Tettyey. 8-r. VIII és 450 l. ára 3 fit.]
- A Jézus Krisztus pásztorhüségé.** Példázat. [Hornvánszky Victor. 8-r. 12 l. ára 1 kr.]
- Jókai Mór.** Egy bujdosó naplója. Novellák a forradalom utáni időkől. [Grill Károly. 8-r. 212 l. ára 60 kr.]
- Jósika Miklós.** Egy igaz ember. Beszély. [Olesó könyvtár. 18-ik sz. Franklin-t. 16. r. 72 l. ára 20 kr.]
- Kaas Ivor báró.** Itélet napja. Szomorújáték 3 felvonásban. [Athenaeum. 8-r. XVI és 170 l. ára 1 frt 50 kr.]
- Kaderzavek Ignác.** Az államegyedárúságok és jövedékek kézikönyve, tekintettel az államegyedárúsági tárgyakra, a dohá ny-, só-, lópor-, határvám-, bélyeg-, lotto, fémjelzés és postajövedékek pénzügykezelési és ellenőrzési módjaira, valamint a jövedéki kihágások büntető és jogszerű eljárására. [Győr. Czéh. 8-rét. 350 l.]

- Kállay István.** Ausztria földrajza. A népiskolai IV. osztály számára. [Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 52 l. ára kötve 28 kr.]
- Kautz Gyula.** Nemzetgazdaság- és Pénzügytan rendszere. III. A Pénzügy- vagy Államgazdaságtan. 3-ik, ujjlag átnézett és javított kiad. [Franklin-t. 8-r. VIII. 279 l. ára 2 frt.]
- Keleti Károly.** Nemzetközi Statistika. Szözlöszet. I. rész. Magyarország szözlöszeti statistikája 1860—1873. 2 színezett térképpel. [Orsz. Statist. Hivatal. 4-r. 402 l.]
- Kenessey Kálmán.** A nemes fűzművelés. Utasítás ültetvények alakítása és gondozására. Noethlichs J. L. után, jegyzetekkel bővíve. [Athenaeum. 8-r. 79 l. ára 60 kr.]
- Képviselőházi Irományok.** [Az 1875. évi augusztus hó 28-ra hirdetett országgyűlés nyomtatványai. 4-r. IV. köt. 47—392 l. — V. köt. 1—136.]
- Képviselőházi Jegyzőkönyv.** [Az 1875. évi augusztus hó 28-ra hirdetett országgyűlés nyomtatványai. 4-r. I. köt. 217—288 l.]
- Képviselőházi Napló.** [Az 1875. évi augusztus hó 28-ra hirdetett országgyűlés nyomtatványai. 4-r. III. kötet. 177—411 l. Tartalom-, név- és tárgymutató IV. köt. 1—405 l. s tartalom.]
- Kerényi Ede.** Magyarország történetének időrendi átnézete a legrégebb időktől a jelen korig. Középtanodák és magántanulók számára. [S.-A.-Ujhely. Klein A. 8-r. 39 l. ára 36 kr.]
- Kerényi Ede.** A világtörténelem időrendi átnézete. A legrégebb időktől a jelen korig Különös tekintettel Magyarországra. Magántanulmányozásra és felgymnáziumi, reál és kereskedelmi akadémiái használatra. A legújabb kutforások nyomán. [S.-A.-Ujhely. Klein A. 8-r. 130 l. ára 1 frt.]
- Kiss Mór.** A végrendeleti alakok kifejlődési története Justinian császár törvényhozásáig bezárólag. A kolozsvári m. kir. tudomány-egyeten által Kolozsvár városa részéről kitűzött díjjal koszorúzott pályamunka. [Kolozsvártt. Gámán János örökösei. 8-r. 158 l. Bp. Tettey bizom. ára 1 frt 20 kr.]
- Kobány Mihály.** Képes dal és játék-gyűjtemény óvodák-, gyermekkertek-, elemi népiskolák és családi körök használatára. [Tettey. 8-r. 64 l. ára kötve 50 kr.]
- Koch Antal.** A közetek tanulmányozásának módszerei alkalmazva a Sz.-Endrevisegrádi Trachyt-esoport közeteire. [Értekezések a Természettudományok köréből. Szerk. Szabó József. VI. köt. 11. szám. Akad. 8-r. 45 l. ára 30 kr.]
- Kohn Fülöp.** Átszámítási táblázatok a budapesti m. kir. gabnacárnok és a kereskedői világ használatára. Pontos kimutatása a gabnakereskedelemben előforduló mindennemű termények árának és azok változásának a régi és új ür- és súlymérték szerint. Magyar-német. [Kilián. 16-r. 56 l. ára 1 frt.]
- Kohn Gyula.** A kísérleti természettan tankönyve. A középtanodák felsőbb osztályai számára, részben Jamin „Petit traité de physique“ czimű munkája nyomán. III. rész. A hangról. 89, a szövegbe nyomtatott ábrával. [Kilián. 8-r. XVI és 277—363 l. ára 1 frt 20 kr.]
- Konek Sándor.** Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. 4-ik bőv. kiad. II. köt. [Franklin-t. 8-r. 296—626 l. ára a két kötetnek 5 frt 50 kr.]

- Kovács Lajos.** Vezérkönyv a bibliai történetek népiskolai tanításában. [Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 183 l. ára 84 kr.]
- Kozma Ferencz.** Deák Ferencz emléke. Az Udvarhelyszék alvidéke által 1876. febr. 7. Székely-Kereszturon rendezett polgári gyászünnepélyen. [Székely-Udvarhely. Becek Dániel. 8-r. 15 l.]
- Kozma Ferencz.** Kozma Gergely unitárius pap és esperes életrajza. [Külön lenyomat a Keresztény Magvető XI. kötetéből.] Függelékül Kazinezy Ferencz és egy bírálata Kozma Gergelyhez. [Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 62 l.]
- Kölcsey Ferencz** szónoki művei. [Ölesó könyvtár 17-ik szám. 16-r. Franklin-társ. 242 l. ára 60 kr.]
- König Ewald Gusztáv.** A bűn útján. Ford. Gyúrom Antal, Regény. 1. 2-ik füz. Nagy-Kanizsa Fischel. 8-r. 96 l. ára 40 kr.]
- König Gyula.** Bevezetés a felsőbb algebra. Az I. köt. első fele. [Eggenberger. 8-r. 1—112 l. a teljes első kötet ára 2 frt 80 kr.]
- Közhasznú családi könyvtár.** 13. 14. 15-ik füz. [L. Beniczky Irma és Sikor József.]
- Körösi József.** Pest város halandósága 1872. és 1873-ban és annak okai. Egy grafikus táblával. [Budapest fővárosa statisztikai hivatalának közleményei. XI. A város tulajdona. Ráth bizom. 8-r. 168 l. ára 2 frt 50 kr.]
- Kriesch János.** A Természetr. elemei. Állattan és növénytan. 6-ik kiadás. [Nagel Bernát. 8-r. IV. 221 l. ára 1 frt 40 kr.]
- Kriesch János.** A Természetr. elemei. Ásványtan 6-ik kiadás. [Nagel Bernát. 8-r. 66 l. ára 40 kr.]
- Kubinyi Lajos.** Nemzetgazdasági Statistika. A földművelés, ipar és kereskedelem helyes arányai Magyarországon. [Aigner. 8-r. 135 l. ára 1 frt.]
- Liebold Béni.** Népszerű gazdaságtan falusi népiskolák használatára. 2-ik kiadás. [Pécs, Taizs Mihály. 8-r. 58 l. ára bekötve 18 kr.]
- Máday Izidor.** A szőlők veszedelme. A phylloxera természete és irtása. 19 ábrával és egy térképpel. [Stolp Károly. 8-r. 84 l. ára 60 kr.]
- Magyar- és Erdélyország igazolt ügyvédjeinek kamarák és székhelyek szerinti valamint a kir. közjegyzők betűsoros pontos név- és lakjegyzéke.** A legújabb változásokat is magában foglalva. [Bucásnszky Alajos. 8-r. 103 lap. ára 60 kr.]
- Magyar Könyvesház** 15—27. füz. [Aigner. 12-r. L. Castelar E, Gaskellné, Struensee G., Virághalmi F., P Szathmáry K., Pontmartin, Phaedrus, ára egy füzetnek 20 kr.]
- A magyar kir. Honvédség hadszervonatára vonatkozó felszerelési szabályok** I. fejezet. Vonat-mérv, podgyászrend és utasítás a málházásra. Hivatalos kiad. [8-r. 55 l. 10 tábla.]
- Magyar szavaló.** Jelesebb íróink műveiből összeválogatta Környei János. I. rész. Alsóbb tanodák használatára. 3. jav. kiad. [Lampel. 8-r. VII és 168 l. ára 40 kr.]
- Magyar Történelmi emlékek.** [Monumenta Hungaria historica. Kiadja a m. t. Akadémia tört. bizottsága IV. osztály. [L. Nagy Iván és Nyáry Albert.]
- Mátrai B. Béla.** Konesag Lajkó. Eredeti népszínmű 3 felvonásban. [Kolozsvár. Stein J. 8-r. 62 l. ára 50 kr.]

- Mészáros Imre.** Névsorozata a m. kir. Curia mint semmitő és legfőbb ítélőszékek ugyszintén a m. k. Itélőtábla tagjainak a lakások feljegyzése mellett. [Buschmann Fr. 8-r. 16 l.]
- Mihálli József.** Magyarország és Ausztria Földrajza, főtekintettel természeti viszonyaira. A métermértékek alkalmazásával. [Kilian. 8-r. VIII és 156 l. ára 80 kr.]
- Mitrovics Gyula.** Egyháziatlanság és üres templomok. Egyháztársadalmi elmélkedés. [Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 80 l. ára 80 kr.]
- Mockovesák János T.** Deák Ferencz emléke. Gyászbeszéd és imák, melyek a besztercebányai ág. hitv. ev. templomban 1876. évi februárhó 10-én mondatlak. [Besztercebánya. Machold F. nyomdájából. 8-r. 12 l.]
- Molnár László.** A nevelés történelme. Tanító- és nőtanítóképezdek számára [Laufer V. 8-r. 200 l. ára 1 frt 20 kr.]
- Moreto.** A szép Diego. Vigjáték 3 felvonásban. Ford. Beksics G. Kiadja a Kisfaludy társaság. [Athenaeum. 8-r. 198 l. ára 1 frt 30 kr.]
- Moenicsh Károly és dr. Vutkovich Sándor.** Magyar írók névtára. Életrajzi és könyvészeti adatok gyűjteménye. [Pozsony. 8-r. 577 és XXV. l. ára 3 frt 50 kr.]
- Nagy Antal.** Elemi katekizmus gyermekversekben. [Hunyadi Mátyás nyomda. 8-r. 52 l. ára 20 kr.]
- Nagy Iván és b. Nyáry Albert.** Magyar Diplomáciai Emlékek Mátyás király korából. I. köt. [Magyar Tört. emlékek. IV. osztály. Magyar Diplom. Emlékek Mátyás korából I. Akademia. 8-r. XXIII., 390 l. ára 2 frt.]
- Nagy Miklós.** A Métermérték ismertetése, iskolai s különösen magánhasználatra. [Mezőtúr. Gyikó Károly nyomdája. 8-r. 32 l.]
- Nemzeti színház könyvtára.** 96—99-ik füz. [L. Björnson Björnstjerne, About E., Virág Benő és Antigone.]
- Nemzeti Casino-könyv.** 1875. 49-ik év. [Egylet. 8-r. 98 l.]
- A népszínház könyvtára.** 6-ik füz. [L. Csepreghi Ferencz.]
- Nyelvtudományi Közlemények.** Szerk. Hunfalvi Pál. XII. köt. 2-ik füz. [Akadémia. 8-r. 162—320 l. ára 50 kr.]
- Nyolcz közlemény** a m. kir. egyetem vegytani intézetéből. Előterjesztette Than Károly. [Értekezések a Természettudományok köréből. Szerk. Szabó József VI. köt. XII. sz. Akadémia 8-r. 49 l. ára 30 kr.]
- Ókori klasszikusok.** Római remekírók magyar fordításban. 14. 15. köt. Horác ódái. Ford. Virág Benedek. 2. kiadás. [Lampel. 8-r. 171 l. ára 80 kr.]
- Olesó könyvtár.** 17. 18. 19. 20-ik füz. [L. Kölessey Fer., Jósika Miklós, Conscience V. és Pope S.]
- Országgyűlési törvények.** 1875-ik évi folyam. Hiteles kiad. II-ik füz. [Pfeifer. 8-r. 781—986 lap, ára az egész évfolyamnak 2 frt 60 kr., kötve 3 frt 40 kr.]
- Öt közlemény** a m. kir. egyetem vegytani intézetéből. Előterjeszti Than Károly. [Értekezések a term. tudom. köréből. Szerk. Szabó József. VI. köt. X. szám. Akadémia. 8-r. 35 l. ára 2) kr.]
- Pappfy Jusztin.** Emlékbeszéd Deák Ferencz felett a nagyváradi kel. sz. kath. székesegyházban febr. 12-én. [Nagyvárad. Hollósy Lajos. 8-r. 24 l.]

- Pázmány Dénes.** A brüsseli és párisi rendőrség. [Kilián. 8-r. 111 l. ára 1 frt.]
- Pesty Frigyes.** A szőrényvármegyei hajdani oláh kerületek. [Értekezések a történelmi tudományok köréből. Szerk. Fraknoi Vilmos. V. köt. 3. sz. Akadémia. 8-r. 84 l. ára 40 kr.]
- Phaedrus,** Augustus szabadosa, Aesopi meséinek öt könyve. Ford. Sárvány Jakab. [Magyar könyvesház 27-ik füz. Aigner. 8-r. 55 l. ára 20 kr.]
- Pindár** versezetei kritikai és magyarázó jegyzetekkel kiadta Hóman Ottó. I. köt. [Lipese. Teubner. 8-r. XXXVI. 226 l. ára 4 márk.]
- Pontmartin.** D'Aurebonne marquisé. Beszély. Ford. Csukási Józsefné. [Magyar könyvesház. 26-ik füz. Aigner. 8-r. 65 l. ára 20 kr.]
- Pope S. A** műbírálatról. Ford. Lukács Mórész. [Olesó könyvtár 20-ik sz. Franklin-társ. 16-r. 17 l. ára 20 kr.]
- A pozsonyi II-od kerületi általános takarékpénztár VI-ik évi forgalmának és mérlegének kimutatása 1875. évi decz. 31-én.** Sechster Rechnungs-Abschluss etc. [Pressburg. Takarékpénztár, 8-r. 12 l.]
- Prém József.** Edith története. Regény. [Athenaeum. 8-r. 282 l. ára 1 frt 50 kr.]
- Pulszky Ferencz.** Deák Ferencz. Jellemrajz. [Franklin társ. 8-r. 45 l. ára 60 kr.]
- Robinson Crusoe** élete és kalandjai. Vasárnapi könyvtár III. folyam. 2—3—4. sz. I—II—III. köt. [Franklin társ. 8-r. 1—96, 97—208, 209—298 l. egy-egy kötet ára 20 kr.]
- Roder Adólf.** Levélszerinti oktatás a német nyelv öntanulására. 1—12 levél. [Szombathely. Bertalanffy könyvnyomdája. 8-r. 1—176 l. Az egész tanfolyam 40 levelet foglal magában. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. Előfizetési ára 6 frt.]
- Sand György.** Marianna. Elbeszélés. Ford. Julia. [Kolozsvár. Stein J. 12-r. 169 l. ára 80 kr.]
- Sántha Mihály.** Deák Ferencz emlékezete 1876. Gyászköltemény. [B.-Gyarmat. 8-r. 4 lap.]
- Sárkány Ján. Fer.** Gyepkönyv. 1875. évi jelentés a pesti lovar-egylet munkálódásairól és a magy.-osztr. birodalomban 1875-ben lefolyt lóversenyekről. (49. év.) [Egylet. 8-r. 180 l.]
- Schnierer Gyula.** A kereskedelmi törvény magyarázata. II. fele. [Franklin társ. 8-r. VII és 209—384 l. ára az egész műnek 2 frt 80 kr.]
- Schultz F.** Latin synonymikája a középiskolák használatára. Magyarította Lévay István [Lampel R. 8-r. VIII és 348 l. ára 1 frt 60 kr.]
- Seidel Pál.** Ismétlődő iskolák tankönyve. Földrajz. Történelem. Polgári jogok és kötelességek ismertetése. Természettan. Természettan. Gazdaságtan. II. rész. 4-ik kiadás. [Székesfehérvár. Klökner Péter. 8-r. 104 l. ára kötve 48 kr.]
- Siklósy Károly.** Harminez évi tapasztalat a vízgőgyászat terén dióhéjban. [Weber és Szenkovits. 8-r. 47 l. ára 60 kr.]
- Siker József.** Házasodjunk. [Közhasznú családi könyvtár. 14-ik füz. Franklin társ. 8-r. 107 l. ára 40 kr.]
- Spielhagen Frigyes.** Üllő és kalapács. Regény. Fordította H. Batta Szilárda. I. köt. [Lampel Róbert. — 8-r. — 331 l. ára 1 frt.]

- Struensee Gusztáv.** (Gustav vom See.) A Wallisból. Beszély. Ford. Batta H. Szilárda. A szerző életrajzával. [Magyar könyvesház. 20-ik füz. Aigner. 12-r. 56 l. ára 20 kr.]
- Szabó Sámuel.** A kolozsvári ev. ref. főtanoda régibb és legújabb története, egy-szersmind Értesítő az 1874 5. tanodai évről. [Kolozsvártt. Stein J. 8-r. 170 l.]
- Szana Tamás.** A két Kisfaludy. [Aigner. 8-r. 160 l. ára 1 frt 50 kr.]
- Szász Károly.** Emlékbeszéd Kriza János felett. — [Értekezések a Nyelv- és Széptudományok köréből. Szerkeszti Gyulai Pál. V. köt. 5. szám. Akadémia. 8-r. 39 l. — Ára 25 kr.]
- Szász Károly.** Kis biblia. Legrövidebb kivonat az ó- és új testamentomi bibliai történetekből. Reform. fiu- és leány-népiskolák számára. 6-ik kiadás. [Franklin társ. 8-r. 80 l. ára 20 kr., kötve 25 kr.]
- P. Szathmáry Károly.** Képek a középkorból. A szerző életrajzával. I.—III. [Magyar könyvesház. 24—25-ik füz. Aigner. 12-r. XII és 111 l. ára 40 kr.]
- Székely István.** Távirtdai gép- és kapcsolástan. A pósta- és távirtda intézetnél alkalmazottak használatára. — 50 kőmetsz. ábrával. [Kolozsvártt. Stein János. 8-r. — 80 l. — Ára füzve 1 frt 60 kr.]
- Szeremley Mihály.** Vényminta-tár a magyar gyógyszerkönyvhöz. Pharmalogiai alapon. [Franklin társ. 16-r. 414 l. ára kötve 2 frt 60 kr.]
- Szigligeti.** Két pisztoly. Eredeti színmű 3 szakaszban, népdalokkal, táncszal. [Pfeifer Ferdinánd. — 8-r. 58 l.]
- Szilágyi Ferencz.** Idősb báró Wesselényi Miklós. — Élet- és korrajz. [Értekezések a történelmi tudományok köréből. — Szerk. Fraknói Vilmos. — V. köt. 5. szám. — Akadémia. 8-r. 84 l. — Ára 50 kr.]
- Szilágyi Ferencz.** Ifjabb b. Wesselényi Miklós. Élet- és korrajz. [Értekezések a tört. tudományok köréből. Szerk. Fraknói Vilmos. V. köt. II. sz. Akadémia. 8-r. 91 l. ára 50 kr.]
- Szilágyi Sándor.** Nádasdy Tamás első követsége Erdélyben 1540. — [Értekezések a tört. tudományok köréből. Szerk. Fraknói Vilmos. — V. köt. 4. szám. Akadémia. 8-r. 56 l. ára 30 kr.]
- Szilágyi Sándor.** Rajzok a forradalom utáni időkből. Az első magyar katonai tanintézet. [Athenaeum. 8-r. VII és 901 l. ára 1 frt 50 kr.]
- Szinnyei József.** A budapesti kir. magyar tudományegyetem könyvtárának czímjegyzéke. I. köt. Kézikönyvtár. [Egyet. könyvnyomda. 8-r. IV és 192 l. ára 50 kr.]
- Sztrava Miklós.** Az osztrák-magyar birodalom hadseregének szervezete. II. füz. Honvédség. [Frankl. társ. 8-r. VIII és 279 l. ára 2 frt.]
- A Természet könyve.** Közérdekű olvasmányok a Természettudományok köréből. Bernstein A. német műve után. [Frankl. társ. 8-r.] 20-ik füz. Fordította Nagy István. [199 l. ára 50 kr.] 21. füzet. Ford. Miavecz László. [106 l. ára 50 kr.]
- Than Károly.** Vázlatok a minőleges vegytani elemzés gyakorlati tanulmányozásához. 3. kiadás. [Athenaeum. 8-r. 21 l.]
- Theologiai értekezések.** Irták Lang Henrik, Nagy Gusztáv, Dreyer Ot'o, Ullmann C., Hetzel H., Zittel E. [Franklin társ. 8-r. 324 l. ára 2 frt 50 kr.]
- Tóth Kálmán** (Könyves). A koporsónál. Közönséges és alkalmi halotti imák. [Miskolcz. Fraenkel B. 8-r. 246 l.]

- Tóvölgyi Titusz.** A függetlenségi párthoz! Mindnyájunk érdekében. [Noséda Gyula. 8-r. 46 l. ára 35 kr.]
- Török Aurél.** Dolgozatok a kolozsvári m. k. tud. egyetem életszövegtani intézetéből. I. Az állati szervezetek élő alakegységei. Tanulmány az állati sejtelmélet fölött. [Kolozsvár. Papp M. 43 l. és egy tábla.]
- Törs Kálmán.** Deák Ferencz emlékezete. 1803—1876. [Deutsch Mór. 4-r. 236 l. 15 fametsz. ára 3 frt, díszkötésben 5 frt.]
- Törvények gyűjteménye,** az 1875-ik évi. Hiteles kiadás. [Eggenberger. 8-r. 522 l. ára 2 frt, kötve 2 frt 60 kr.]
- Trall R T.** Vizgyógyászat. A valódi észszerű gyógymód ellentétben a gyógyszeres gyógymóddal. Ford. Vélis Simon. [Tettyey és társa. 8-r. 87 l. ára 80 kr.]
- Virág Benő.** Egy királynő szerelme. Tragoedia 5 felv. [Nemz. színház könyvtára, 98-ik füz. 8-r. 52 l. ára 40 kr.]
- Virághalmi Ferencz.** Egy eserepár naplója. Regény. A szerző életrajzával. I—III. [Magyar könyvesház. 21—23-ik füz. Aigner. 12-r. 152 l. ára 60 kr.]
- Vörös Eszter.** Hogy fogadták Deák Ferenczet a mennyben. Népmese. [Franklin-t. 8-r. 16 lap.]
- Zoványi Mihály.** A külf. kath. theologiai irodalom tárháza. [L. Dr. Brück Henrik.]

Hazai nem-magyar irodalom.

- August Adolf.** Istoezy und die Juden. (Grill. 8-r. 28 l. ára 50 kr.)
- Die 50-jährige Jubiläums-Feier** des Emerich Kéry, Doctor der Medicin. Arad. (Ungerleider und Hatos. 8-rét 41 l.)
- Ebenspanger Johannes.** Erdbeschreibung für die vierte Klasse der Volksschulen. Ungarns. Auf Grundlage des hohen minist. Lehrplanes. (Franklin társ. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)
- Geschäfts-Ausweis** der allgem. Sparkassa in Hermannstadt für das Jahr 1875. als das 34. ihres Bestandes. (Hermannstadt. 4-r. 8 l.)
- Herzog Edmund.** Darstellung des Metersystems. Ableitung der Maasgattungen desselben und deren Vergleichung mit den alten Maas Systemen. (Franklin t. 8-r. XXVII és 244 l. ára 2 frt.)
- Instruktion** für die Buchhalterei der kön. Freistadt Pressburg. (Pressburg. 8-r. 16 lap.)
- Jahresbericht, XLV-er.** über die in der königl. Freistadt Pressburg bestehenden christl. Klein-Kinderbewahr-Anstalten, bezüglich XIX-er Jahresbericht des Franz Josef Kleinkinder Spitales und V-er Jahresbericht der hiesigen Krippe vom 1. Januar bis Ende Dezember 1875. (Pressburg. Angermayer nyomdája. 8-r. 21 lap.)
- Kuttner Alexander.** Erster Unterricht in der Erdbeschreibung, mit besonderer Rücksicht auf die ungarische Monarchie. In Fragen und Antworten. XV. verb. Auflage. (Lampel Robert. 8-r. 56 l. ára kötve 30 kr.)

- Langraf Mórítz.** Deutsche Sprachlehre mit 125 Uebungsaufgaben. Ein Handbuch für Schüler der Volksschule. I. Theil. 12. verm. u. verb. Auflage. (Lampel. 8-r. 112 lap. ára kötve 32 kr.)
- Lewis L.** Wesen und Geschichte der Freimaurerei in zehn Vorlesungen. Dritte Auflage. (Emil Metzger. 8-r. 236 l. ára 2 frt.)
- Ney Franz.** Schlüssel zu der nach Ollendorff's neuer Methode bearbeiteten ungarischen Sprachlehre. Die Uebersetzung der in der Sprachlehre vorkommenden Aufgaben enthaltend und für Lehrer, besonders aber zum Selbstunterricht eingerichtet. (Lampel. 8-r. 63 l. ára 40 kr.)
- Protokoll der Arader Handels- und Gewerbekammer** am 14. Febr. 1876. abgehaltenen Plenarsitzung. (Arad. Ungerleider und Hatos. 8-r. 37 l.)
- Rouher Ch. E.** Enthüllungen aus der Freimaurerei. Die Bedeutung des 33-ten Grad's Souverain grand inspecteur General in der altschottischen Freimaurerei, historisch und kritisch beleuchtet. (Metzger. 8-r. 33 l. ára 50 kr.)
- Schüek Salamon.** Die Grundsätze des Talmud. Eine Polemik gegen die im „Nagy-Várad“ Nr. 5 von Dr. Lolion Karsch zitierten Talmudverdrehungen. (Burian Moritz. 8-r. 25 l.)
- Silberstein Adolf.** Dichtkunst des Aristoteles. Versuch eines Systems der „Poetik.“ I. Band. (Zilahy S. 8-r. 188 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Szabó Josef.** Ueber eine neue Methode die Feldspathe auch in Gesteinen zu bestimmen. Mit 11 Holzsehnitten und 5 colorirten Tafeln. (Frankl. társ. 8-r. 87 l. Grill bizom. ára 2 frt.)
- Telegraphen-Ordnung und Tarife.** Giltig vom 1. Jänner 1876 an. (M. kir. keresk. ministerium. 8-r. XXVIII. 64 l.)
- Verhandlungs-Protokolle** des sächsischen National-Confluges über die Sitzungen vom 22. November bis 18. Dezember 1875. (Hermannstadt. 8-r. 413 l.)
- Weisz Josef.** Kant's Lehre von Raum und Zeit. (Fanda & Frohna. 8-r. 24 lap.)
- Wirkungskreis** der Ehrendamen der I. Pressburger Volksküche. (Pressburg. Angermayer Károly. 8-r. 4 l.)

Cinte vždy spravedlive. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 16 l.)

Kauk Robert i Kossilkov Leopold. Evangjeljite za sáte neděli i práznici prez-gudinata. (Timišvár. Steger Ernest. 116. IV. ára 80 kr.)

Kuttner Alexander. Návod k Zemepis na uhorsku krajinu. 4. opravené vyd. (Lampel. 8-r. 64 l. ára 36 kr.)

Matejecz-Reviczky Ján. Zahradnictvo a stromoveda. (Árvai gazdászati egylet. 8-r. 35 lap.)

Aj malé deti majú dobre robiť. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 23 l.)

Nemilosrdný Heinrich. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 17 l.)

Pravdomluvné ústa. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 22 l.)

Styri malé slová. [Ifjúsági írat.] (Hornýánszky Viktor. 8-r. 17 l.)

Tomáš Bajer v biede postavený. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 17 l.)

Tvoj nejlepší priateľ. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 16 l.)

Ukradený mešec. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 15 l.)

Viliam Vilson, noviny roznášajúci chlapec. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 16 l.)

- Ztratený pöltoliar.** (Hornyánszky Viktor. 8-r. 17 l.)
- Tuducescu Joanu.** Istoria romaniloru. Manualu didacticu pentru scólele poporale romane. (Arad. Gyulai István. 8-r. 62 l.)
- Directorium officii divini** in usum fratrum Minor Reformatorum ord. S. P. Francisci Seraphici provinciae Hungariae S. Mariae editum pro anno 1876. (Posonii. Angermayer Car. 8-r. 108 l.)
- Korének Josephus.** Elegia super obitu Francisci Deák anno 1876 die 28-a Jan. defuncti, dum pro eo per totam dioecesim Agriensem die 26-a Febr. a. e. justa solemnia peragerentur, edita. (Eger. 4-r. 4 l.)
- Schematismus Cleri** archidioecesis Strigoniensis pro anno a Christo nato 1876. (Strigonii. 1876. Typis Aegidii Horák. 8 r. XXX. 255 l.)
- Schematismus Cleri** archidioecesis Colocensis et Bacsensis ad annum Christi 1876. (Colocae. 8-r. Érseki nyomda. XVI. 119. 63 l.)
- Schematismus provinciae Hungariae** nunc sancta Mariae nuncupatae ordinis Minorum S. V. Francisci ad annum 1876. (Posonii. Angermayer Car. 8-r. 61 l.)
- Keleti Charles.** Statistique viticole. I. partie Viticulture de la Hongrie 1860—1873. Traduit par Frédéric Schwieland. Avec 2. cartes tirées en couleur. (Athenaeum. 4-r. 247 l.)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Aeltere und neuere Magyarisirungs-Versuche** in Ungarn, mit besonderer Rücksicht auf die Slovaken. (Prága. Urbanek. 8 r. 115. I. ára 40 kr.)
- Annuario Marittimo** per l'anno 1876. XVI. annata. (Trieste. Teng. hatóság. 8-r. CXXIV és 242 és 78 és 6 l.)
- Arneht Alfred.** Maria Theresia's letzte Regierungszeit 1763—1780. I. (Wien. Braumüller. 8-r. XIII. 583 l. ára 6 frt 50 kr.)
- Brachelli Hugo Franz.** Die Staaten Europa's. Vergleichende Statistik. 3. umgearb. Auflage. III. Heft. (Brünn. Buschak & Irrgang. 8-r. 247—388 lap, ára 1 frt 20 krajczár.)
- Hirschfeld J.** Les eaux minerales les plus frequentées de la Hongrie. Vienne. 8-r. 146 l. Braumüller. ára 1 frt 20 kr.)
- Jókai Móric.** Zlatý Muž. (Az arany ember) Roman 2 madarského preložil Fr. Brabek. (Prága. Otto. 8 r. két kötet. 310. és 436. l. ára 1 frt 20 kr.)
- Landeskunde des Königreichs Dalmatien** und seiner Hinterländer Bosnien und Herzegowina. Herausgegeben von der Redaktion der Militär-Zeitung „Vedette“. I—II. Heft. (Wien 1876. Moriz Perles. 8-r. 93, VIII, 61 l. ára 2 frt 30 kr.)
- Oesterreichisch-ungarischer Ordens-Almanach.** I. Jahrgang. (Wien. Sommer und Co. 8-r. LXXIV. 604 l. ára 4 frt.)
- Letters and Papers,** foreign and domestic, of the Reign of Henri VIII. Preserved in the Public Record Office, the British Museum and elsewhere in Eng-

land. Arranged and catalogued by J. S. Brewer. London. 1876. IV. köt. 8-r. ára 15 shilling.)

Strahalm Franz. Politisch-statistische Tafel der österr.-ung. Monarchie. I. Jahrgang. (Wien und Pest. Hartleben. Ívrét. ára 50 kr.)

Weyhe-Eimke Arnold. Freiherr. Karl Bonaventura v. Longueval Graf v. Buquoy, Retter der Habsburgisch-oesterr. Monarchie. Eine Episode aus dem 30jährigen Kriege. Mit dem Bildnisse des Grafen v. Buquoy. Nach dem Originalbilde v. P. P. Rubens. (Wien. Braumüller W. 8-r. 90 l. ára 1 frt 20 kr.)

Hirlapirodamunk 1876-ban).*

Közli: id. Szinnyei József.

M a g y a r n y e l v e n .

V i d é k e n .

Abauj-Kassai Közlöny. Politikai és vegyestartalmu hetilap. (Kassa.) Szerk. és kiadótulajdonos Timkó József. V. évf. Nyom. Werfer Károly akadémiai könyvnyomdájában. Megjelenik minden esütörtökön kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1872. ápr. 24.)

Alföld. Politikai napilap. (Arad.) Szerk. Tiszti Lajos. Laptulajdonos Bettelheim Vilmos. XVI. évfolyam. Nyomtatja és kiadja Réthy Lipót. Megjelenik hetenként hatszor ivrét egy iven. Ára helyben 14 frt, vidéken 16 frt. (Keletkezett 1861. jul. 1.)

Alföldi Hirlap. (Debreczen.) Szerkeszti s kiadja Telegdi László. Uj folyam. X. év. Nyom. a város könyvnyomdájában. Megjelenik szerdán és szombaton este kis ivrét egy iven. Ára helyben 6 frt, póstán 8 frt. (Keletkezett 1867. jul. 1-én; a régi folyam 1848–49-ben jelent meg.)

Alföldi Iparlap. Közgazdasági hetiközlöny. (Szeged.) A szegedi ipartársulat, iparoskör, iparos-ifjusági-egylet, a hód-mező-vásárhelyi iparegylet, a debreczeni iparos-ifjusági-egylet és az 1876-dik évi országos magyar ipar-, termény- és állat-kiállítás hivatalos közlönye. Szerk. Gelléri Mór; kiadó-tulajdonos Maróczy József. II. évf. Nyom. Traub B. könyvnyomdájában. Megjelenik szombat este kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1875. jan. 1.)

Alföldi Nővilág. Az alföldi művelt magyar hölgyek lapja. (Szentes.) Szerk. és kiadja Sima Ferencz. I. évf. Nyom. Cherrier Jánosnál. Megjelenik szombaton 4-rét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1875. jan. 1. és megszűnt ezen első számmal.)

*) Kéretnek a t. cz. szerkesztők és kiadók a netalán kimaradt lapoknak és folyóiratoknak beküldésére a Nemzeti Muzeum könyvtárába.

- Aradvidéki Tanító-Egylet Közlönye.** (Arad.) Havi folyóirat. Időnkint szépirodalmi melléklettel. Szerk. Györgyössy Rudolf. Kiadja az aradvidéki tanítóegylet. II. évf. Nyom. Gyulai Istvánnál. Megjelenik havonként 8-rét egy iven. Egyleti tagok ingyen kapják, nemtagok 2 frtért. (Keletkezett 1875. okt.)
- Astrapé.** Gyorsírászati lap. (Igló.) Szerk. Petri Gyula. Kiadja az iglói gyorsírókör. II. évf. Megjelenik havonként egy szám. Ára 1 frt 20 kr. (Keletkezett 1875. májusban.)
- Baja.** Társadalmi, ismeretterjesztő, tanügyi, kereskedelmi és gazdasági közlöny Baja város és környéke érdekében. (Baja.) Szerk. Erdélyi Gyula. III. évf. Nyom. Paul Károly kiadó-tulajdonosnál. Megjelenik vasárnap ivrét egy iven. Ára 5 frt. (Keletkezett 1874-ben.)
- Balaton és Vidéke.** Közművelődési, társadalmi, közhasznú, tanügyi és szépirodalmi hetilap. B.-Füredi fürdő-intézet közlönye. Kiterjedve: Zala, Somogy-és Veszprém-megyékre. (B.-Füred, Keszthely.) Szerk. Sógor György; társzerkesztő Kalmár Béla. III. évf. Nyom. Sógor Gy. kiadótulajdonos könyvnyomdájában. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1874-ben.)
- Baloldal.** (Sz.-Udvarhely.) Kiadó-tulajdonos és szerk. Ugron Gábor. II. évfolyam. Nyom. Becsek D. könyvnyomdájában. Megjelenik esütörtökön este kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1875. jan. 1.)
- Bányászati és Kohászati Lapok.** A m. kir. bányászakadémia közlönye. Szerkeszti (Selmeczen) lovag krassai Kerpely Antal. IX. évfolyam. Nyom. Joerges Ágostonnál. Megjelenik minden hónap 1-én és 15-én 4-rét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1868. jan. 15.)
- Békési Lapok.** Társadalmi és ismeretterjesztő hetilap. (B.-Gyula.) Szerk. és lap-tulajdonos Elek Lajos. I. évfolyam. Nyom. Szita Gézánál. Megjelenik minden vasárnap ivrét egy iven. Ára 5 frt. (Keletkezett 1876. jan. 2.)
- Békésmegyei Közlöny.** Társadalmi, ismeretterjesztő, kereskedelmi és gazdasági lap. (Békés-Csaba.) Szerk. és kiadótulajdonos Dr. Báttaszék Lajos. III. évf. Nyom. Dobay Jánosnál B.-Csabán. Megjelenik vasárnap és esütörtökön kis ivrét egy iven. Ára 8 frt. (Keletkezett 1874. febr. 1.)
- Bereg.** Vegyestartalmu hetilap. (Beregszász.) Szerk. Janka Sándor. Kiadótulajdonos: „A beregmegyei lapkiadó társulat“. III. évfolyam. Nyomatja Deák György. Megjelenik vasárnap délelőtt kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1874.; megszünt 1876. jan. 2-án.)
- Bihar.** Politikai és vegyestartalmu lap. (Nagy-Várad.) A biharmegyei gazdasági egylet közlönye Szerk. Tokody Ágoston. XII. évfolyam. Nyom. Hollósy Lajos kiadótulajdonosnál. Megjelenik hetenként négyszer. Ára 10 frt. (Keletkezett 1862. okt. 2-án, 1864—66. években szünetelt; újra megindult 1867. jul. 4-én.)
- Borsod.** Miskolci Értesítő. (Miskolcz.) Társadalmi érdekeket képviselő és vegyestartalmu hetilap s Borsodmegye hivatalos közlönye. Szerk. nyomtatja és kiadja Rácz Ádám. X. évfolyam. Megjelenik esütörtökön 4-rét féliven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1867. jan. 3.)
- Család és Iskola.** (Kolozsvár.) Nevelés- és oktatásügyi szakközlöny szülők, kisednevelők és a nevelésügy barátai számára. Szerk. Váradi Károly; főmunka-

- társak Kozma József és Szabó Endre. II. évfolyam. Nyom. Stein J. m. kir. egyetemi nyomd. az ev. ref. főtanoda betűivel. Megjelenik — július és augusztus hónapokat kivéve — havonként kétszer 4-rétben legalább egy ivnyi tartalommal. Ára 3 frt. (Keletkezett 1875. febr. 1.)
- Darázs.** (Székesfehérvár.) Kedélyes, gunyoros tartalmu élelzap. Szerk. és lap-tulajdonos Don Scorpio. II. évf. Nyom. Szammer Imréné. Megjelenik vasárnap 4-rét féliven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1875. jun. 20.)
- Debreczen.** Politikai és közgazdászati hetilap. A debreczen-vidéki „függetlenségi párt“ közlönye. (Debreczen.) Szerk. Tiszai Dániel. Kiadótulajdonos: a debreczeni függetlenségi párt. VIII. évf. Nyom. a részv. társ. könyvnyomdájában. Megjelenik hetenként ötször ivrét féliven. Ára 10 frt. (Keletkezett 1869. jul. 1.)
- Debreczeni Ellenőr.** Politikai, közgazdászati s társadalmi lap. A debreczeni szabadelvű párt közlönye. (Debreczen.) Szerk. Szabó Antal, lap-tulajdonos Molnár György. III. évf. Kiadja a városi könyvnyomda Debreczenben. Megjelenik hetenként ötször ivrét féliven. Ára 10 frt. (Keletkezett 1874. jun. 18.)
- Debreczen-Nagyváradai Értesítő.** Hirdető, szépirodalmi és vegyestartalmu közérdekű hetilap. (Debreczen.) Szerk. és lap-tulajdonos Báthory Sándor, XXXIV. évf. Nyom. a város könyvnyomdájában Debreczenben. Megjelen vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1843-ban.)
- Eger.** Politikai s. vegyestartalmu hetilap. (Eger.) Kiadótulajdonos és szerk. Szabó Ignác. XV. évfolyam. Nyom. az érsek-lyceumi nyomdában. Megjelenik csütörtökön 4-rét egy iven. Ára 5 frt. (Keletkezett 1863. jul. 2.)
- Egri Egyházmegyei Közlöny.** (Eger.) Több egermegyei pap megbízásából és közreműködésével szerkeszti Rapaics Raymond. Kiadja Zsendovics József. VIII. évfolyam. Nyom. az érsek-lyceumi könyvnyomdában. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án 4-rét egy iven. Ára 2 frt. (Keletkezett 1869. jan. 15.)
- Egri Népujság.** Politikai és vegyestartalmu lap. (Eger.) Kiadótulajdonos és szerk. Luga László. VII. évfolyam. Nyom. az érsek-lyceumi könyvnyomdában. Megjelenik csütörtökön kis 4-rét egy iven. Ára 2 frt. (Keletkezett 1869. december 9-én).
- Erdély.** Társadalmi, szépirodalmi és ismeretterjesztő hetiközlöny. (M.-Vásárhely.) Szerk. és kiadó lap-tulajdonos Kerekes Sámuel. VI. évfolyam. Nyom. Szabó Lajos, a r.-kath. leányisk. gyorsajtóján. Megjelenik pénteken 4-rét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1871. jan. 5-én).
- Erdélyegyházmegyei Értesítő.** (Gy.-Fehérvár.) Szerkesztik Éltes Károly és Biró Béla. I. évfolyam. Nyom. Volz és Körner. Megjelenik minden hónap 15-ik és utolsó napján 4-rét iven. Ára 2 frt. (Keletkezett 1876. jan. 15-én).
- Erdélyi Gazda.** Az erdélyi gazdasági egyesület hivatalos közlönye. (Kolozsvár.) Szerk. Gamauf Vilmos. VIII. évfolyam. Nyom. Gámán János örökösseinél. Megjelenik pénteken 4-rét egy iven. Ára nemtagoknak 4 frt. (Keletkezett 1869. ápril 15-én).
- Erdélyi Muzem.** (Kolozsvár.) Az erdélyi Muzem-Egyesület igazg. választmánya megbízásából szerkeszti Finály Henrik. III. évfolyam. Nyom. Stein J. nyomdájában. Megjelenik a hónap 1-én 8-rét egy iven. Ára 1 frt 15 kr. (Keletkezett 1874. febr. 1.)

- Erdélyi Protestans Közlöny.** Egyházi és iskolai hetilap. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadó Szász Gerő. Főmunkatárs Szász Domokos. VI. évf. Nyom. Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál. Megjelenik csütörtökön 4-rét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1871. jan.)
- Esztergom.** Társadalmi, közgazdasági és helyi érdekű közlöny. (Esztergom.) Szerk. Ompolyi. III. évfolyam. Nyom. Horák Egyed kiadó és laptulajdonosnál. Megjelenik minden vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 5 frt. (Keletkezett 1874-ben.)
- Gazdasági Néplap** a baranyamegyei gazd. egyesület hivatalos közlönye. (Pécs.) Szerk. Liebbald Béni, kiadó Taizs Mihály. I. évf. Nyom. Taizs Mihály. Megjelenik minden hó 15-én 8-rét egy iven. Ára 1 frt. Egyleti tagoknak ingyen küldetik. (Keletkezett 1875. okt. 15-én.)
- Gömör.** Társadalmi hetilap. Megyei hivatalos értesítő. (Rimaszombat) Szerk. Beke László. Kiadja Kármán Sándor könyvkereskedő. III. évf. Nyom. Rábely Miklós. Megjelenik vasárnap ivrét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1875. jan. 3. A „Felvidéki Közlöny“-ből alakult át.)
- Gömöri Híradó.** (Előbb Rozsnyói Híradó.) Közigazgatási, társadalmi s irodalmi heti közlöny. A Gömör-Tornamegyei tanítóegylet hivatalos közlönye. (Rozsnyó.) Szerkesztik Márton János és Beke László, ápril 1-től Beke László egyedül szerkeszti a lapot. Kiadja Márton János. I.—IV. évfolyam. Nyom. Kovács Mihálynál. Ára 6 frt 40 kr. (Keletkezett 1876. jan. 2-án.)
- Gyakorlati Mezőgazda (A.)** Mint okszerű növénytermelő, állattenyésztő, kertész, borász és házi gazda. Korszerű közlemények minden rendű gazdák és gazdaság kedvelők számára. (M.-Óvár.) Szerk. és kiadja Sporzon Pál. V. évf. Nyom. Czéh Sándornál. Megjelenik minden hó 10-, 20-ik és utolsó napján 4-rét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1872. jan. 10.)
- Gyöngyös.** Vegyes tartalmu társadalmi, gazdasági, szépirodalmi hetilap. (Gyöngyös.) Laptulajdonos és Szerk. Csomor Károly V. évf. Nyom. a „Gyöngyös“ szerkesztőségében. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1872. febr. 24.)
- Győri Gyorsírók Közlönye.** (Győr.) Szerkeszti Leszlényi Imre. II. évfolyam. Megjelenik havonként 4-rét egy iven. (Keletkezett 1875. elején.)
- Győri Közlöny.** Politikai vegyes tartalmu lap. (Győr.) A győrvidéki gazdasági egyesület, a győri ügyvédi kamara, a győri ének- és zeneegylet, a győri önkényes tüzoltó egylet, stb. hivatalos közlönye Szerk. és kiadó Mersich József. XX. évfolyam. Nyom. Sauerwein Gézőnél. Megjelenik hetenként csütörtökön és vasárnapon ivrét egy iven. Ára 10 frt. (Keletkezett 1857. okt. 4.)
- Házi Ipar.** A házi ipar minden ágára, de különösen a faiparra kiterjeszkedő, úgy hasznos keresetre, mint kellemes időtöltésre oktató szakközlöny (Besztercebánya.) Szerk. és kiadja Dvihally Emil. I. évfolyam. Nyom. Machold F.-nél. Megjelenik minden hó 15-ik és utolsó napján 4-rét féliven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1875. okt. 15.)
- Hód-Mező-Vásárhely.** Közérdekű társadalmi hetilap. (Szeged.) Szerk. H. Nagy Lajos. VI. évfolyam. Nyomatott a tulajdonos Burger Zsigmond özvegye könyv- és könyvnyomdájában. Megjelenik minden vasárnap reggel kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1871. ápr. 2.)

- Irodalmi Szemle.** (Eger.) Kiadó és szerk. Luga László. Nyom. az érsek-lyceum könyvnyomdájában. I. évfolyam. Megjelenik a hónap 1-én 4-rét 1 iven. Ára 1 frt 20 kr. (Keletkezett 1876. jan. 1-én.)
- Kassa és Vidéke.** Politikai és vegyes tartalmu hetilap. A szeptesi gazdasági egyesület közlönye. (Kassa.) Tulajdonos és szerk. Dr. Klekner Alajos. II. évfolyam. Nyom. a „Pannonia“-könyvnyomda és kiadó részvénytársaságnál. Megjelenik kedden kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. (Keletkezett 1875-ben.)
- Kataszteri Kalauz.** (Besztercebánya.) Szerk. Szalay József; laptulajdonos és kiadó Gyürky Antal. II. évf. Nyom. Machold F.-nél. Megjelenik havonként 2-szer 4-rét egy iven. Ára 2 frt. (Keletkezett 1875. jul.)
- Kecskemét.** Társadalmi, ismeretterjesztő és szépirodalmi hetilap. (Kecskemét.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Szücs Ferencz. IV. évfolyam. Nyom. Sziládi Károly fiánál. Megjelenik vasárnap ivrét egy iven. Ára 5 frt. (Keletkezett 1873. jan. 5.)
- Kecskeméti Lapok.** Vegyes tartalmu hetilap (Kecskemét.) Szerk. Szeless József. IX. évfolyam Nyomatott Tóth Lászlónál. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 5 frt. (Keletkezett 1868. okt. 3.)
- Kelet.** Politikai és közgazdasági napilap. (Kolozsvár.) Szerk. Békésy Károly. VI. évfolyam. Nyom. Stein János kiadó nyomdájában. Megjelenik hetenkint hatszor ivrét egy iven. Ára 16 frt, egyes szám 7 kr. (Keletkezett 1871. jan. 1.)
- Lehel Kürtje.** (Jászberény.) Vegyes tartalmu hetilap. Szerkesztő távollétében felelős Bakos István laptulajdonos s kiadó. I. évfolyam. Nyom. Bakos Istvánnál. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 5 frt. (Keletkezett 1876. jan. 2.)
- Magyar Polgár.** Politikai napilap. (Kolozsvár.) Kiadó-tulajdonos és szerk. K. Papp Miklós. X. évfolyam. Nyom. K. Papp Miklós gyorsrajóján. Megjelenik ivrét egy iven. Ára 16 frt. (Keletkezett 1867. ápril.)
- Máramaros.** Politikai s közművelődési lap, egyszersmind a máramarosi Gazdasági egyesület és a m.-szigeti kereskedelmi és hitelintézet közlönye. (M.-Sziget.) Főszerkesztő Szilágyi István; szerk. Viski K. Bálint; főmunkatárs Várady Gábor. XII. évfolyam. Nyom. a máramarosi részvény-társaság könyvnyomdájában. Megjelen szerdán és szombaton ivrét egy iven. Ára 8 frt. (Keletk. 1865. ápr. 5.)
- Maros.** Ismeretterjesztő hetilap. A „csanádmegyei gazdasági egyesület“ és „csanádmegyei tanítóegylet“ közlönye (Makó.) Szerk. Füzesséry Kálmán. VII. évf. Nyom. Gaál László és Gömör János kiadó-tulajdonosoknál. Megjelen vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1870. okt. 2.)
- Miskolc.** Helyi érdekeket képviselő ipar, kereskedelmi, gazdasági és ismeretterjesztő közlöny. (Miskolc.) Lapvezér Dr. Bódogh Albert, szerk. Dobján László. I. évf. Nyomatja és kiadja Sártory István. Megjelenik esütörtökön és vasárnap 4-rét fél-fél iven. Ára 6 frt.; egyes szám 7 kr. (Keletkezett 1876. jan. 2-án.)
- Nagybánya és Vidéke.** Társadalmi hetilap. (Nagybánya.) Szerk. Maár József. II. évfolyam. Nyom. Huzly Károly kiadó-tulajdonosnál. Megjelenik kedden. kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1875. szept. 28.)
- Nagy-Károly.** Szatmármegyei közlöny. (Nagy-Károly.) Szerk. Zaják Ferencz. II. évfolyam. Nyom. a részvénytársulat könyvnyomdájában Debreczenben. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. (Keletkezett 1875. jan. 2-án.)

- Nagyvárad.** Társadalmi és közgazdászati napilap. [Nagy-Várad] Szerk. és kiadó-tulajd. Hügel Ottó könyvnyomdász. VII. évfolyam. Megjelenik hetenkint 6-szor. Kis ivrét egy iven. Ára helyben 10 frt. Póstán 12 frt. [Keletk. 1870. jul. 3.]
- Nemere.** Politikai, társadalmi, szépirodalmi és közgazdászati lap. [Sepsi-Szentgyörgy.] Szerk. Vecsey Róbert. VI. évf. Nyom. Pollák Mór kiadó-tulajdonos könyvnyomdájában. Megjelenik szerdán és szombaton kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1871. jan. 3.]
- Néptanoda.** A pécs-, bonyhád-, szentlőrinc-, siklós-, baranyavár-, pécsvárad-, mohács-, zombor-, ó-kanizsa- és dombóvárvidéki tanító-egyletek rendes közlönye. [Pécs.] Megalapította a „Pécsi tanító-egylet.” Kiadó-tulajdonos és szerk. Schneider István. Főmunkatársak Reberics Imre és Schön Bernát. IX. évfolyam. Nyom. ifj. Madarász Endrénél. Megjelenik szombaton 8-drét egy iven. Ára okt.-jul. évfolyamnak 3 frt. [Keletkezett 1867. okt. 1.]
- Nógrádi Lapok és Honti Híradó.** Politikai, társadalmi s közgazdászati hetilap. [B. Gyarmat.] Szerk. Horváth Danó; főmunkatárs Harmos Gábor. IV. évf. Nyom. a kiadó-tulajdonos Kék Iászlónál. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1873. jan. 1.]
- Nyitrai Közlöny.** Vegyes tartalmu helyi és vidéki érdekű hetilap. [Nyitra.] Szerk. és laptulajdonos Demjén Lajos könyvkereskedő. I. évf. Nyom. özv. Neugebauer-nél. Megjelenik vasárnap, kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1876. jan. 1.]
- Orosháza.** Társadalmi s közgazdászati hetilap. [Orosháza.] Szerk. Bakay Gyula; laptulajdonosok Böhm és társai. I. évf. Nyom. a kiadó-tulajdonosok könyvnyomdájában. Megjelen vasárnap reggel kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1876. jan. 2.]
- Pápai Lapok.** Vegyes tartalmu társadalmi hetilap. A pápai jótékony nőegylet — az ismeretterjesztőegylet, kertészeti társulat, lövész- és önkénytes tüzoltó egylet közlönye. [Pápa.] Szerk. és laptulajdonos P. Szabó Károly. III. évf. Nyom. a reform. főtanoda betüivel Deerezeny K. Megjelen szombaton kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1874. máj. 3.]
- Pécsi Figyelő,** politikai, közgazdasági és vegyes tartalmu, kiválólág a megyei és városi közérdeket tárgyazó Baranya és Somogy megyei ellenzéki heti közlönye. [Pécs.] Szerk. Haksch Emil, szerkesztő társ Kis József; laptulajdonos Nagy Ferenc. IV. évf. Nyom. Taizs Mihálnál. Megjelenik szombaton ivrét egy iven. Ára 5 frt. [Keletkezett 1873-ban.]
- Pozsonyvidéki Lapok.** Politikai és vegyes tartalmu lap. Pozsonymegye, a pozsonymegyei gazdasági egylet, a pozsonymegyei iskolatanács, a pozsonymegyei tanító-testület s a pozsonyi ügyvédi kamara hivatalos közlönye. [Pozsony.] Tulajdonos és szerk. Dr. Vutkovich Sándor. IV. évf. Kiadja és nyomatta Krischy Ferenc könyvnyomdája. Megjelenik minden vasárnapon és csütörtökön kis ivrét egy iven. Ára helyben 8 frt, vidékre 9 frt. [Keletkezett 1873. máj. 12.]
- Sárrét** [előbb: „Biharmegyei községi értesítő.”] Társadalmi és vegyes tartalmu hetilap. A népnevelési érdekek előmozdításának közlönye. [Berettyó-Ujfalú.] Szerk. és kiadó tulajdonos Vass Jenő. II. évf. Nyomatja Goldstein Mór. Megjelenik vasárnap 4-rét félisten. Ára 4 frt. [Keletkezett 1875. decz. 25.]

- Selmecz.** Szépirodalmi, társadalmi, közgazdasági és tanügyi hetilap. Hontmegyei Közlöny. [Selmecz] Szerk. és kiadó Róth Ferencz. I. évfolyam. Nyom. Joerges Ágostonnál. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 5 frt. [Keletkezett 1876. jan. 2.]
- Somogy.** Politikai és vegyes tartalmu hetilap. A szépirodalom, művészet, nevelés, ipar, kereskedelem, gazdaszat köréből. [Kaposvár.] Szerk. és kiadó-tulajd. Roboz István. XII. évf. Nyom. a Somogy-kaposvári Föld-, Kereskedelmi- és Ipar Hiteltársulat nyomdájában. Megjelenik kedden ivrét egy iven. Ára 5 frt. [Keletkezett 1866. márcz. 6.]
- Sopron.** Társadalmi, közgazdasági és szépirodalmi vegyes tartalmu hetilap. Sopronmegye hivatalos közlönye. [Sopron.] Szerk. Baán József; kiadó-tulajdonos Reichard Ar. VI. évfolyam. Nyom. Reichard Adolf nyomdájában. Megjelenik szombaton kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1871. jan. 5.]
- Sopronyvidéki lapok.** Társadalmi és ismeretterjesztő vegyes hetilap. [Soprony.] Szerk. és laptulajdonos Moller Ede. Nyom. Romwalter Károlynál. I. évfolyam. Megjelenik minden szombaton ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1876. april 15-én.]
- Szabadkai Közlöny.** Társadalmi, szépirodalmi, kritikai s közgazdászati hetilap. [Szabadka.] Szerk. Dr. Fiseher Lajos, ápril 1-től Sziebenburger Károly. I. évf. Nyomatott Schlesinger Sándor könyvnyomdájában. Megjelenik hétfőn ivrét egy iven. Ára helyben 4 frt 40 kr., vidékre 4 frt 80 kr. [Keletkezett 1876. jan. 3.]
- Szabadság.** Politikai, társadalmi, kereskedelmi és közgazdászati lap. A közjogi ellenzék közlönye. [Nagy-Várad.] Szerk. Dús László. II. évf. Nyom. Laszky Armin könyvnyomdájában. Megjelenik hetenkint ötször 4-rét fél iven. Ára 10 frt. [Keletkezett 1875. jun. 17.]
- Szabolcs.** Vegyes tartalmu hetilap. [Nyiregyháza.] Szerk. Angyal Gyula; főmunkatárs Vitéz Mihály. Kiadó-tulajdonos Répási István. V. évf. Nyom. a részv. társaság könyvnyomdájában Debreczenben. Megjelenik minden vasárnap ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1872. jan. a „Nyiri Közlöny“-ből.]
- Szabolcsi Lapok.** Vegyes tartalmu hetilap és a „Felsőtisza vidéki Gazdasági-Egyesület“ hivatalos közlönye. [Nyiregyháza.] A szerkesztésért felelős Dobay Sándor, kiadó-tulajdonos. II. évf. Nyomatott Dobay Sándornál. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1875. jan. 3.]
- Szabolcsmegyei és Hajdukerületi Közlöny.** Társadalmi, ismeretterjesztő, kereskedelmi és közgazdasági hetilap. [Nyiregyháza.] Szerk. és kiadó-tulajdonos ifj. Maurer Károly; vezérszerkesztő K. Kmethy István III. évf. Nyom. a „Szab. és Hajduker. Közlöny“ nyomdájában. Megjelenik esütörtökön ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1874. jan.]
- Szajkó.** Kedélyes gúnnyoros tartalmú élelzap. [Székesfehérvár.] Szerk. és laptulajdonos Alföldi. III. évf. Megjelenik minden vasárnap 4-rét fél iven. Nyom. a „Vörösmarty“ könyvnyomdájában. Ára egy példánynak 10 kr. [Keletkezett 1874. jan. 18-án.]

- Szamos.** Vegyes tartalmu hetilap. (Szatmár.) Szerk. Jeney György; főmunkatárs Bihari Péter. VIII. évf. Megjelenik minden vasárnap délelőtt kis ivrét egy iven, valahányszor a közlemények érdeke kívánja a hét közepén is féliven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1869. jan. 3.]
- Szegedi Híradó.** Politikai és vegyes tartalmu lap. (Szeged.) Szerk. Nagy Sándor. XVIII. évf. Nyomatott a kiadó-tulajdonos Burger Zsigmond özvegye könyv- és könyomdájában. Megjelenik vasárnap, szerdán és pénteken reggel. Ára 10 frt. [Keletkezett 1859. máj. 1.]
- Szegedi Lapok.** A „Dugonics-kör“ közlönye. Ipar, kereskedelmi, gazdasági- és közművelődési hetilap. (Szeged.) Szerk. Szőnyi Lajos. IV. évf. Nyom. a kiadó-tulajdonos öz. Bába Imréné könyvnyomdájában. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1873. jan. 5.]
- Széki Hírlap.** Politikai, társadalmi, szépirodalmi- és közgazdasági közlöny. (Maros-Vásárhely.) Szerk. Nemes Ödön. VIII. évf. Nyomatta laptulajdonos és kiadó Imreh Sándor az ev. ref. főiskola gyorsajtóján. Megjelenik szerdán és szombaton ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1869. jan. 3., megszűnt 1876-ban a 2-dik számmal.]
- Székely Tanügy.** Nevelés-oktatástügyi szakközlöny. A sepsi-szentgyörgyi „Eötvös-Egylet“, a háromszéki tanítótestület, „Sepsi és kézi köre“, a „brassóvidéki néptanító egyesület“, a „hunyadi, zarándmegyei és szászvárosszéki egyesület“ s az „udvarszéki tanító-testület“ közlönye. (S.-Szentgyörgy.) Szerk. Málik József. Kiadja a s.-szentgyörgyi „Eötvös-egylet.“ Megjelenik minden hó 1. és 15-dik napján 4-rét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1875. ápril 15.]
- Székesfehérvár és Vidéke.** Társadalmi, közművelési és szépirodalmi közlöny. (Székesfehérvár.) Szerk. és kiadó tulajdonos Csitári Kálmán. IV. évfolyam. Nyomatott Szammer Imréné. Megjelenik szerdán és szombaton kis ivrét egy iven. Ára 8 frt. [Keletkezett 1874. jul. 4-én, mint a Vértesalja és Székesfehérvári Figyelő folytatása II. évf. 41. számmal.]
- Székesfehérvár.** Társadalmi hetilap. A városi és megyei hatóság, gazdasági-egylet, iskolatanács, s a tanítók és községi jegyzők egyesületének közlönye. (Székesfehérvár.) Szerk. Hattyuffy Dezső. Kiadó-tulajdonos Klökner Péter. VI. évf. Nyom. a „Vörösmarty“ könyvnyomdában Szammer Kálmán. Megjelen szerdán és szombaton ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1871. máj. 7.]
- Szentesi Lap.** Vegyes tartalmu hetiközlöny. (Szentes.) Szerk. Kulinyi Zsigmond. VI. évf. Nyom. a kiadó-tulajdonos Cherrier Jánosnál. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1872. aug. 11.]
- Tanügyi Füzetek.** Nevelésügyi havi szakközlöny. (Pécs.) Szerk. Wurga Ferencz; főmunkatársak Schultz Imre és Schmidt Boldizsár. II. évf. Nyom. ifj. Madarász Endréné. Megjelen havi 8-rét 2 ives füzetekben. Ára 2 frt. [Keletkezett 1875. okt. 15.]
- Temesi Lapok.** Politikai és közgazdasági napilap. (Temesvár.) Szerk. Tácz József; főmunkatárs Csorba Ákos. V. évf. Nyom. a kiadó-tulajdonos Magyar testvérek-nél. Megjelenik hetenként hatszor ivrét egy iven. Ára 12 frt. [Keletkezett 1872. máj. 1.]
- Természettudományi Szemle.** A biharmegyei orvos-, gyógyszerész és természettudományi egyesület közlönye. (Nagyvárad.) Szerk. Dr. Haydu Gyula. II. évfolyam.

- Nyom. Hügel Ottónál. Megjelenik havonként kétszer 8-drét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1875. július 1-én.]
- Tolnamegyei Közlöny.** Társadalmi, tanügyi és közgazdasági hetilap. (Szegszárd.) Szerk. Boda Vilmos. IV. évf. Nyom. Ujfalusy Lajosnál. Megjelenik szerdán kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1873. márcz. 5.]
- Torontál.** Vegyes tartalmu hetilap. (Nagy-Beeskerek.) Szerk. Balás Frigyes. V. évf. Nyom. a kiadó Pleitz Fer. Pál könyvnyomdájában. Megjelenik esütörtökön ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1872. ápr. 4.]
- Történelmi és Régészeti Értesítő.** (Temesvár.) A délmagyarországi történelmi és régészeti társulat közlönye. Az igazgató választmány megbizásából szerkeszti Miletz János titkár. Kiadja a délmagyarországi történelmi és régészeti társulat. II. évf. Nyom. a csanád-egyházmegyei nyomda. Megjelenik évnegyedenként jan., ápr., jul., okt. hónapokban 8-rét 3-4 ives füzetekben. Tagok tagsági díjuk fejében kapják, nem tagoknak 2 frt. [Keletkezett 1875. jan.]
- Történelmi Lapok.** (Kolozsvár.) Szerk. K. Papp Miklós. III. évf. Nyom. K. Papp Miklósnál. Megjelen vasárnap n. 8-rét egy iven szines borítékban. Ára 12 frt. [Keletkezett 1874. ápr. 2.]
- Ujvidék.** Politikai, társadalmi, közgazdasági és közmivelődesi hetilap. (Ujvidék.) Laptulajd. és szerk. Frankl István; főmunkatárs Tordai György. I. évf. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. Egyes szám 15 kr. [Keletkezett 1876. jan. 16.]
- Ung.** (Felvidék.) Politikai és vegyes tartalmu hetilap. (Ungvár.) Szerk. és laptulajdonos Bánóczy Ferencz. XIV. évf. Nyom. Pollacsek Miksa és társa könyvnyomdájában. Megjelenik esütörtökön kis ivrét egy iven. Ára 6 frt, egyes szám 15 kr. [Keletkezett 1867. okt. 10.]
- Vácvidék,** előbb Vác-Vidéki Lap. Helyilap a közigazgatás, társadalom és közgazdaság köréből. (Vác.) Szerk. Ompolyi. IV. évf. Nyom. Serédy G. siketné-mák iparintézeti könyvnyomdájában. Megjelenik vasárnap kis ivrét egy és fél-iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1873. jan. 5.]
- Vágvölgyi Lap.** Trencsén megye és szab. kir. város, a megyei gazdasági s erdészeti egyeslet érdekeit képviselő irodalmi hetilap. (Trencsén.) Szerk. és kiadó Skarnitzl X. Fr. III. évf. Megjelenik vasárnap reggel kis ivrét egy iven, magyar és német szöveggel. Ára 6 frt. [Keletkezett 1874-ben.]
- Vándor (A).** Társadalmi közlöny. (Bécs.) Kiadó s felelős szerk. Pilez Mór. II. évf. Nyom. Jasper Frigyesnél. Megjelenik minden hónap 1-én, 10-én és 20-án N. 8-rét egy iven. Ára 6 frt, vidékre 7 frt. [Keletkezett 1875. decz. 1. megszűnt.]
- Vásárhelyi Közlöny.** Vegyestartalmu hetilap. (H.-M.-Vásárhely.) Szerk. Ábrai Károly. VIII. évf. Nyom. Vodianer F. kiadó könyvnyomdájában. Megjelenik vasárnap reggel kis ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1869. jan. 3.]
- Vasmegyei Figyelő.** Független és szabadelvű vegyes tartalmu hetilap. (Szombathely.) Főszerkesztő Rusa Kálmán; szerk. Práger József. IV. évf. Nyom. Seiler Henriknél. Megjelenik minden vasárnap ivrét egy iven. Ára 4 frt. [Keletkezett 1873. jan. 26.]
- Vasmegyei Lapok.** Gazdászati, ipar, kereskedelmi, tarsaséleti s szépirodalmi lap, egyuttal több egyesletnek hivatalos közlönye. (Szombathely.) Szerk. Balogh Gyula. X. évf. Nyom. Bertalanffy Imre kiadótulajdonos könyvnyomdájában.

Megjelenik vasárnap és csütörtökön ivrét egy iven. Ára 8 frt. [Keletkezett 1867. okt.]

Veszprém, megyei s helyi érdekű közigazgatási, társadalmi s irodalmi hetiközlöny. (Veszprém.) Szerk. Kompolthy Tivadar. April 1-től Prém József. II. évf. Nyom. a kiadó-tulajdonos Krausz Armin könyvnyomdájában. Megjelenik vasárnap ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1875. máj. 23.]

Zalai Közlöny, előbb „Zala-Somogyi Közlöny.“ Vegyes tartalmu lap. Nagy-Kanizsa város helyhatóságának, nemkülönbén a „nagy-kanizsai kereskedelmi s iparbank,“ a „nagy-kanizsai takarékpénztár“, a „zalamegyei általános tanítótestület,“ a „Zala-Somogy“ gőzhajózási részvénytársulat s több megyei és városi egyesület hivatalos értesítője. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. Bátorfi Lajos. XV. évf. Nyom. Wajdits József. Megjelenik vasárnap és csütörtökön ivrét egy iven. Ára 8 frt. [Keletkezett 1862. jul. 1.]

Zemplén. Hetilap, főtekintettel e megye anyagi és szellemi érdekeire. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. és kiadó-tulajd. Boruth Elemér. VII. évf. Nyom. a „Zemplén“ könyvnyomdájában. Megjelenik hetenkint egyszer kis ivrét egy iven. Ára 6 frt. [Keletkezett 1870. okt. 4. a „Hegyalja“-ból.]

Vegyes közlemények.

Felhívás. Feljebb adjuk Szabó Károlynak nagybecsű közleményét, azon XV. és XVI. századbéli magyar nyomtatványokról, a melyeknek czímeit magyar irodalomtörténeti munkákból, vagy kézírati jegyzetekből állította össze, de a melyekből egy példányt sem volt képes az általa átvizsgált könyvtárakban föltalálni.

Nem valószínűtlen, hogy ezen nyomtatványok egy részéből legalább, még léteznek példányok, de ismeretlenül lappanganak a kisebb könyvtárakban vagy magánosok gyűjteményeiben.

Ily ismeretlen nyomtatványok létezésének megismertetése az irodalomtörténetre nézve, megszerzésök a Nemzeti Múzeum könyvtára számára jelentékeny szolgálat volna.

Felkérjük tehát e füzetek tisztelt olvasóit, hogy saját körükben a felsorolt nyomtatványok felkutatására kísérletet tenni, és a mennyiben igyekezeteiket siker koronázná, az eredményt a „Könyv-Szemlé“-ben köztudomásra hozni szíveskedjenek.

A M. Nemzeti Múzeum könyvtára kész minden ily felfedezett nyomtatványt, legyen az bár csonka vagy bármily megrongált állapotban, méltó áron megvásárolni.

Könyvtár-főlavatás. A budapesti m. kir. tudomány-egyetem új könyvtár-épületének főlavatása márczius 26-án ment végbe. Díszes vendégsereg vett részt az ünnepélyben: az egyházi s világi nagyok, főrendi- s képviselőház, ministerek, fővárosi hatóság, a tekintély és értelmiség egyéb, különösen meghívott, férfainak sorából. A házi úr szerepét Trefort Á. közokt. minister vitte, mint az új könyvtár építése s megszületésének, kezdettől végig intézője. Mindenek előtt ünnepélyes hatást a jelenlevőkre a könyvtár olvasó termének szemlélete gyakorolt: a magasban lebegő üveg mennyezet; ez és a falak határait körös-körül ellepő életfriss nőalakok, mint megannyi tudományzakok jelképei, remekek Lotz ecsete után; Ferencz József ő felségének Than Mór által készített, megszólalásig hű képmása, dísz magyar öltözetben; 40 állványban a terem oldalain, fenn és alant, elhelyezett ragyogó kötésű könyvek stb. Than Károly egyetemi rector üdvözlő beszéddel fogadta a vendégek gyülekezését, míg a könyvtár igazgatója, Horvát Árpád, történeti előadással. Mindkettő röviden szólott.

Ezután megkezdődött a könyvtár összes helyiségeinek bejárása, a tisztviselői személyzet kalauzolása mellett, és pedig az emeleten az igazgatói irodán s fogadó-termen, ebből az elsőri irodán s egyszersmind kézírattáron, továbbá a másod-őri irodán keresztül folytatólag az I-ső könyvterembe (jog- és állam-tudomány), hol legott a vas állványok vonták magukra a figyelmet; innen közvetlenül a II-ba (orvosi- és természettudomány), majd a III-ba (bölcészet s történelem), mely az épület reáltanoda-utczai végén ablakaival az udvarra szolgál, míg a többiek, a földszinti helyiségekkel együtt, a reáltanodai utczára nyílnak. Utóbb említett teremből a menet, ugyancsak az emeleten, az udvar felé eső fedett folyosón, hol a főváros által ajándékozott Frank-féle könyvtár van ideiglenesen elhelyezve, haladt végig; honnan, a fölépcsőzeten le, a látogatók sora földszint a lap- és folyóirati helyiségekbe jutott (egy tiszt iroda s egyszersmind az ujon érkező időszaki iratok tára, meg — az épület sarkán — lapolvasó körterem); melyekből a VI. terembe (bekötött lapok, folyóiratok s nyelvészeti munkák termébe) vitt az út; és végre a folyosóra ki s ezen végig, a reáltanoda-utczai kapun túl, az V. terembe (hittudományi művek). Az utóbbi terem megtekintése után a vendégek eltávoztak.

A könyvtár új ügyrendét illetőleg: a helyben olvasás órái délutánra (2—6) s vasárnap reggeli 9—12-re vannak téve; a kikölcsonzési idő 3—4-re hétköznapi délutánokon. A hétköznapi napok délelőtti óráit (8—12) az örök s tiszték czímtár készíttéssel töltik. A budapesti m. k. egyetemi könyvtárt az első hónapban (márczius 27 — ápril 26) 3997 olvasó látogatta, kik 4584 munkát használtak.

Márki J. tdr. egyetemi könyvtárőr.

A budapesti királyi magyar tudomány-egyetem könyvtárának megnyitása alkalmával közrebocsátatott a címjegyzék első kötete. A kézi könyvtárban elhelyezett 4423 munkának czímeit tartalmazza. Szerkesztette Szinnyey József, a könyvtár első őr. Az eszme: ily címjegyzéket kinyomatni és a könyvtárt használó közönség rendelkezésére bocsátani, igen szerencsés. Nemcsak a kezelést és az olvasók kielégítését könnyíti meg tetemesen, hanem előmozdítja azt is, hogy az olvasók és dolgozók magokat a szakirodalom körében tájékozzák. De épen ezen utóbbi szempontból sajnáljuk, hogy (mint az előszóban olvassuk) az idő rövidsége nem engedte meg a címeknek tudományszakok szerint való beosztását, habár annak szükségességéről a szerkesztő meg van győződve. Reméljük, hogy egy második kiadásnál e hiányn is segítve leend. Hogy pedig az egyes tudományszakokban minden fontosabb munkát fel lehessen találni, óhajtánók, hogy a buzgó szerkesztő az egyetem szaktanárainak támogatását vehesse igénybe.

Könyvészeti kiállítás Budapesten. A IX. nemzetközi statisztikai kongresszus a folyó évi augusztus hónapban Budapesten fog megtartatni. Ez alkalommal nemzetközi grafikai kiállítás rendeztetik, melyen nemcsak grafikai tárgyak (térképek, statisztikai viszonyokat ábrázoló képletek és rajzok stb.) fognak szerepelni, hanem Magyarországnak összes statisztikai irodalmi termékei is össze fognak állíttatni, vagyis a legrégibb időktől fogva Magyarországon megjelent statisztikai, topographiai, geographiai, természettani vagy társadalmi leíró és ismertető könyv vagy füzet, monographiák, térképek, grafikai rajzok és rokon tárgyak. — A Nemzeti Múzeum könyvtára egész gazdag készletét ki fogja állítani. Reméljük, hogy a kiállított munkák és térképek lajstroma ki fog nyomtatni; az állandó becsű adalékul fog szolgálni a magyar irodalom történetéhez.

Hajnóczy József könyvtára. A Martinovics-féle összeesküvés ezen szerencsétlen részesének elfogatása alkalmával könyvkészlete a királyi tábla által lefoglaltatott, és levéltárában mai napig őriztetett. Legújabbán a Nemzeti Múzeum könyvtárának engedtetett át, hol az mint Hajnóczy-könyvtár együttesen fog megtartatni és felállíttatni. 289 munkából áll u. i: magyar közjogi röpiratok, főleg 1791-ből, latin és modern classicusok munkái (Ovidus, Horatius, Petrarca, Tasso, Metastasio, Ariosto, Voltaire, Rousseau, Opitz, Wieland, Lessing stb.), de legnagyobb részben a francia encyclopaedisták, a XVIII. századbeli angol és német bölcsesek és államtudományi írók munkái. E könyvek lajstroma érdekes világot vet birtokosuknak szellemi fejlődésére, és kétségtelenné teszi, hogy kora műveltségének egészen színvonalán állott.

Kertbeny magyar könyvészete. A „Könyv-Szemle“ első füzetete ismertette Kertbeny nagy vállalatának tervezetét. Jelenleg előttünk fekszik a munkának két első íve, mely megkezdi a magyar művek idegen nyelven, önállóan megjelent fordításainak könyvészeti kimutatását. 21 anthológiát, 7 népdal-gyűjteményt, hat népmonda-gyűjteményt, 9 drámát, 39 lyrai költői munkát, 77 regénykiadást, 78 politikai-, 20 föld- és néprajzi-, 28 történeti, 5 nemzetgazdasági munkát, 11 útleírást állít össze. Nem szorítkozik a címek száraz összeállítására, érdekes irodalomtörténeti jegyzeteket is csatol hozzájuk. Óhajtjuk, hogy a közönség pártolása, a vállalat folytatását lehetővé tegye.

A magyar tudományos repertorium. Időszaki sajtónk fölvirágzása és mind jobban növekvő terjedelme, érezhetővé tette egy címmutató szükségét, melyben koronként megjelent tudományos értékű czikkeink össze legyenek gyűjtve. A M. T. Akadémia ily repertorium kiadását elhatározván, Szinnyei Józsefet bizta meg a munka elkészítésével, ki rövid idő alatt két terjedelmes kötetet adott belőle a közönség kezébe, melyek elseje a történelmet és segédtudományait, második pedig, a természettudományt és matematikát foglalja magában. Az utóbbi nem követ szigorú szakszerű beosztást, mert azt ingatag műnyelvünk laikus emberre nézve egészen lehetetlenné teszi, hanem szótár módjára van szerkesztve. Magában foglalja 1778—1874-ig folyóirataink-, iskolai értesítőink-, naptáraink- szaklapjainkban megjelent mennyiségtani és természettudományi cikkeket, számszerint

34,641-et. A könyvben 4403 hazai és 4802 külföldi író foglaltatik, s noha cikkeik óriási száma a betűsoros beosztás mellett majdnem lehetetlennek tűnteti föl valaminek megtalálását, a szaktudósok (mert leginkább ilyenek fogják használni) igen könnyen lelhetik föl a keresett cikket, mert föltehető, hogy szaktudományunknak legalább kiválóbb művelőit ismerik, s így a repertorium kétségkívül igen becses, sőt nélkülözhetetlen kézikönyve lesz a tudósoknak és íróknak.

A „TÖRVÉNYHATÓSÁGI OKMÁNYTÁR“

PROGRAMMJA.

Az ország törvényei közkézen forognak. Bárki a legrövidebb úton megismerkedhetik a politikai hatalmak szervezetével, hatáskörével, működésével, az államkormányzat elveivel, tevékenységével, a mennyiben azok a központi hatalomtól függnék.

De Magyarországon, hol a központi kormánynak és kirendelt közegeinek hatásköre a törvényhatóságok önkormányzata által korlátoztatik, az állami törvényhozás nem öleli magába a kormányzat összes ügyeit.

Az állam törvényei megszabják a törvényhatóságok jogait és hatáskörét, s meghatározzák szervezetük alapelveit: de e jogoknak a gyakorlati élet különböző viszonyaiban mily alakban s mily eszközökkel való gyakorlását, a törvényhatóságok területén való helyi kormányzat részleteit s a törvényhatóságoknak az adott elvek alapján való szervezését magokra a törvényhatóságokra bizzák.

Az állam törvényei a közigazgatás terén, amennyiben az nem a kormány által láttatik el, csak az utat jelölik ki, melyen a törvényhatósági kormányzatnak járnia kell, csak a kört, melyben mozoghat. Megadják *csontvázát* a törvényhatósági önkormányzatnak.

Izmokat és idegeket, szóval *testet* magok a törvényhatóságok adnak neki saját jogkörükben gyakorolt *statutárius* hatalmuk által.

A szoros értelemben vett belkormányzatra vonatkozó törvényhozói hatalom Magyarországon a dolog lényegét tekintve, két tényező közt oszlik meg. Első részét az állam gyakorolja a maga törvényei, másodikát a törvényhatóságok saját *szabályrendeleteik* által.

Magasabb politikai szempontból amazok a döntők. Gyakorlati tekintetben, a közigazgatás részleteire vonatkozólag emezek a fontosabbak.

És itt lehetetlen fel nem tűnnie a hézagnak, mely politikai irodalmunkban e ponton élénk táruul.

Mig az ország törvényei összegyűjtve mindenütt megkaphatók, a törvényhatósági önkormányzatnak saját jogkörében hozott törvényei másfél száz törvényhatóság irattáraiban eltemetvék.

A nagyobb törvényhatóságok egy része ugyan kinyomatta legfontosabb szabályrendeleteit, de a túlnyomó rész azokat írásban őrzi levéltáraiban. S volnának bár valameunyen kinyomtatva, több mint száz helyen kellene azokat keresnie annak, ki velök megismerkedni kíván.

Ez is egyik oka annak, hogy a közönség egy része épen nem ismeri részleteiben a törvényhatósági önkormányzatot, más része pedig csak a saját törvényhatóságát ismeri.

Ez okok s azon jelentékeny hely, melyet a törvényhatóságok statutárius és önkormányzati tekintetben a magyar államéletben el-

foglalnak, bírtak reá, hogy Tettey N. ur felszólítására átvegyem e vállalat szerkesztését, melynek czélja e hézagot politikai irodalmunkban betölteni.

A „Törvényhatósági okmánytár“ feladata: irodalmi központot teremteni, melyben az ország összes törvényhatóságainak fontosabb szabályrendeletei, — a magyar önkormányzat törvényhozói tevékenységének e művei — összegyűjtve megtalálhatók legyenek, mely által bárki könnyen megismerkedhessék más törvényhatóságoknak is szervezetével s ügykezelésével; feladata véget vetni azon, bizonyos határig még mindig létező elszigeteltségnek, melyben törvényhatóságaink egymástól állnak, s végre *egybefoglalt képet nyújtani az összes magyar önkormányzatnak*, mennyiben az a törvényhatóságok szabályrendeleteiben nyer kifejezést.

A „Törvényhatósági okmánytár“ ezekhez képest valódi **codex lesz a magyar önkormányzatnak**. Tartalmát az összes magyar törvényhatóságok fontosabb szabályrendeletei képezendik. És pedig első sorban *a törvényhatóságok szervezésére vonatkozó, melyek az 1870. XLII. tvczikk 64. és 91. §§-ai alapján hozattak; — másod sorban a törvényhatóságok más fontosabb szabályrendeleteik; — végre függelékként*

az állami törvényeknek a törvényhatósági önkormányzatra vonatkozó intézkedései, röviden összevonva.

Budapest, 1876. márczius 25.

Toldy István.

A „Törvényhatósági okmánytár“

előfizetés után, *folyóirat-alakban* fog megjelenni, a következő feltételek alatt:

1. Folyó évi május havától kezdve havonként megjelenik egy-egy füzetben, nagy 8-adrétben. Minden füzet 10 ivből, vagyis 160, kéthasábosan nyomtatott lapból fog állani.

2. Öt füzet vagyis 50 iv képez egy kötetet; tiz füzet egy folyamat.

3. Az előfizetési ár egy évfolyamra (= 10 füzet) 10 frt o. é.; — félfolyamra 5 frt o. é.

4. A füzetek megjelenésök után keresztkötés alatt bérmentve küldetnek az előfizetőknek.

5. Az előfizetési pénzek, valamint minden a vállalatot illető közlemények alulirott könyvkereskedésébe (Budapest, belváros, váczi-utca, a vastuskóhoz) küldendők.

Budapest, 1876. márczius 25.

Tettey Nándor s. k.,
kiadó.